BUDAPEŠTIANSKY
SLOVÁK
ČASOPIS SLOVENSKEJ SAMOSPRÁVY BUDAPEŠTI
XXVI. ROČNÍK 3. - 4. ČÍSLO SEPTEMBER 2021

Foto: Ľubomíra Fallerová

Naše dojmy z Dňa Slovákov v Maďarsku
4. strana

Pamätný Deň Slovákov žijúcich v zahraničí
10. strana

Cinkoťania na zájazde po západnom Maďarsku
11. strana

Slovenské divadlo Vertigo v Národnom divadle
17. strana

Výstava Juraja Ezüsta
17. strana

Budapeštianski slovenskí seniori na výlete
22. strana

Koordinačná porada slovenských poslancov

Foto: ĽF

Prešiel rok, čo sa predsedovia a poslanci slovenských volených zborov pôsobiacich v hlavnom meste naposledy stretli na koordinačnej porade, ktorú Slovenská samospráva Budapešti pôvodne plánovala organizovať raz štvrťročne. Podobne ako vlani, aj v tomto roku pozmenila plány pandémia koronavírusu a stretnutie sa podarilo usporiadať len raz, a to 13. septembra. Zišli sme sa na pôde Slovenského inštitútu, aby sme si vypočuli prednášku, či skôr rady, ktoré pre nás pripravil parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku ***Anton Paulik*** v súvislosti s blížiacimi sa parlamentnými voľbami a po nich nasledujúcom sčítaní obyvateľstva.

Už vlani náš parlamentný hovorca konštatoval, že by sa chcel stretnúť so všetkými zástupcami slovenskej komunity v Maďarsku a podrobne ich informovať o prípravách na tieto dve dôležité udalosti. K sčítaniu malo dôjsť na jar tohto roka, ale termín presunuli na jeseň 2022. A. Paulik vyjadril svoje obavy z toho, že v prvom polroku budúceho roku médiá zamerajú svoju pozornosť predovšetkým na parlamentné voľby a predvolebné súperenie politických strán a nebudú sa venovať sčítaniu obyvateľstva. Preto považuje za dôležité, aby sme sa naň začali pripravovať už teraz. Ústredný štatistický úrad (KSH) zohráva v tomto prípade kľúčovú úlohu a prostredníctvom notárov jednotlivých miest a obcí bude organizačne zabezpečovať priebeh samotného sčítania, ktoré sa bude konať elektronickým spôsobom. Dvanásťtýždňový časový interval bude k dispozícii na vyplnenie formulárov „samoobslužným“ spôsobom prostredníctvom internetu. Tých, ktorí dovtedy nevyplnia formulár, navštívia sčítací komisári. Poradnému výboru zostavenému z parlamentných hovorcov národností sa podarilo získať prísľub, že obecné samosprávy tam, kde fungujú národnostné volené zbory, zapoja do prípravy na sčítanie aj ich predstaviteľov. Informácie o tom, ako sa možno prihlásiť za sčítacích komisárov, budú k dispozícii na obecných samosprávach. Nebude na škodu udržiavať priebežný kontakt s notárom miestnej samosprávy. Poradnému výboru sa podarilo dosiahnuť aj to, aby otázky týkajúce sa národností figurovali na začiatku a nie na konci dotazníka, ako to bolo doteraz. Odpovedať treba postupne na všetky otázky, inak aplikácia nedovolí pokračovať v práci. V prípade, ak sa nevieme rozhodnúť, možno uviesť, že „na túto otázku nemienim odpovedať“.

Hovorca zdôraznil, že v prvom rade treba vo vlastných kruhoch nájsť ľudí, ktorým nebude robiť problém navštíviť v priebehu jedného dňa stanovený počet obyvateľov a navrhnúť ich miestnemu notárovi ako kandidátov na sčítacích komisárov. Sčítanie bude prebiehať pravdepodobne od 1. októbra do 20. novembra 2022.

Anton Paulik upozornil prítomných, že kardinálnou podmienkou vypísania volieb do národnostnej samosprávy je, aby v danej obci či mestskom obvode sa prihlásilo k príslušnej národnosti najmenej 25 osôb. Kvóta 25 osôb predstavuje aj základ pre uznanie nároku na finančnú podporu činnosti národnostnej samosprávy vo výške 300 000 forintov. Ak sa podarí prihlásiť pri sčítaní obyvateľstva 50 osôb k slovenskej národnosti, dôjde k zdvojnásobeniu podpory pre národnostnú samosprávu.

Ďalšou dôležitou udalosťou roku 2022 budú parlamentné voľby, v poradí tretie, v ktorých občania, ktorí sa na webovej stránke www.valasztas.hu zaregistrovali, resp. sa zaregistrujú ako národnostní voliči, môžu hlasovať aj za slovenskú národnostnú kandidačnú listinu. Takáto registrácia má za následok, že danému voličovi bude odňaté právo hlasovať za kandidačnú listinu politických strán. Pred štyrmi rokmi sa za slovenského národnostného voliča zapísalo 1641 ľudí, teraz asi treba rátať s desaťpercentným poklesom. Národnostné kandidačné listiny zostavujú celoštátne národnostné samosprávy, čo môžu urobiť už od 1. októbra tohto roka. Listiny treba predložiť Národnej volebnej komisii do februára nasledujúceho roka. Predvolebná kampaň sa začne vo februári. V deň vypísania volieb sa zistí počet dovtedy zaregistrovaných národnostných voličov a podľa toho sa rozhodne o sume pridelenej tej-ktorej národnosti na predvolebnú kampaň. Pred štyrmi rokmi dostali Slováci na tento účel okolo pätnásť miliónov forintov. My sme pred štyrmi rokmi usporiadali kampaň formou kultúrnych podujatí a podobne by to malo byť aj teraz.

Po schválení kandidačných listín sa začne zber podporných podpisov voličov. Kandidáti budú mať na to približne jeden mesiac.

Po prednáške parlamentného hovorcu odznelo zopár otázok z radov obecenstva a nasledovala krátka diskusia, po ktorej pracovník Slovenského inštitútu ***Levente Galda*** informoval prítomných o tom, že na podnet ministra zahraničných vecí SR budú od konca septembra až do novembra v niekoľkých krajinách Európy, medzi nimi i v Maďarsku, prebiehať dni, týždne, ba dokonca mesiace slovenskej kultúry, na ktorých sa budú prezentovať špičkoví predstavitelia slovenskej kultúry v širokospektrálnom rozmere. V mene riaditeľky Slovenského inštitútu ***Ildiky Siposovej*** požiadal prítomných, aby o tom informovali vo svojich obvodoch a zúčastňovali sa na kultúrnych programoch.

ĽF/PB

Naše dojmy z Dňa Slovákov v Maďarsku

Na Deň Slovákov v Maďarsku zavítala do Tardoša aj početná skupina Slovákov z hlavného mesta. Boli medzi nimi nielen poslanci slovenských samospráv a aktivisti budapeštianskych slovenských občianskych organizácií, ale aj ich sympatizanti. So záujmom si pozreli výstavy a zúčastnili sa na slávnostnom akte v miestnom rímskokatolíckom kostole sv. Márie Magdalény. Zvlášť sa potešili, keď predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí ***Milan Ján Pilip*** odovzdal medailu ÚSŽZ slovenskému prozaikovi ***Zoltánovi Barkányimu Valkánovi*** za jeho mimoriadne zásluhy v zachovaní národného povedomia, kultúry a jazykovej identity Slovákov žijúcich v zahraničí a za úsilie spojené s upevňovaním väzieb medzi Slovákmi žijúcimi v zahraničí a Slovenskou republikou.

Nerozlučnou súčasťou DSM okrem mnohých iných programov bola aj

tohto roku prezentácia kultúry a gastronómie jednotlivých regiónov. V šiatri, v ktorom sa prezentovala Veľká Tarča, ma zaujala suverénne vystupujúca šesťročná ***Boglárka Szalkaiová***, ktorá núkala okoloidúcim kapustníky, „bombu“ a „batošku“, koláčiky charakteristické pre túto obec. Počas rozhovoru s ňou vysvitlo, že sa podieľala aj na pečení týchto dobrôt. Okoloidúcim núkala hneď aj recepty, aby si ich aj oni mohli doma upiecť. Mňa zaujal recept na orechové batôžky. Na približne 50 kusov treba 300 g hladkej múky, 300 g masla, 8-9 vajec, štipku soli, 3 g droždia, 300 g orechov a 300 g práškového cukru. Žĺtka spracujeme s múkou, maslom, soľou a droždím. Z cesta robíme guľky veľkosti orecha, ktoré dáme na chvíľu do chladničky. Z bielok a cukru vyšľaháme tuhý sneh, do ktorého opatrne primiešame pomleté orechy. Guľky rozvaľkáme na kruhy o priemere 13-15 cm a naplníme ich orechovou plnkou. Sformujeme batôžky, ktoré pečieme v rozohriatej rúre pri teplote 180 stupňov do zlatista. Upečené posypeme práškovým cukrom. Nech sa páči vyskúšať.

ĽF

Foto: ĽF

Deň Slovákov v Maďarsku – slovenské srdcia pevné ako tardošský mramor

Malebná dedinka Tardoš ukrytá v pohorí Gereče v Komárňansko-ostrihomskej župe je známa predovšetkým ťažbou červeného mramoru. Skala pochádzajúca z tardošského lomu je inštalovaná v Bratislave, v Sade Janka Kráľa, ako dar Slovákov z Maďarska trvalo pripomínajúci slovenské vysťahovalectvo. Je tradičným miestom osláv Dňa Slovákov žijúcich v zahraničí.

Každoročne v prvú júlovú sobotu Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku usporadúva Deň Slovákov v Maďarsku, vždy v inej obci so slovenským obyvateľstvom. Tardošania na svoju príležitosť čakali takmer tri desaťročia.

Zmiernenie protipandemických opatrení dovolilo, aby sa v obci stretlo takmer 1000 krajanov zo všetkých kútov Maďarska. Na podujatie prijali pozvanie štátna tajomníčka Ministerstva kultúry Slovenskej republiky ***Zuzana Kumanová***, štátna tajomníčka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR ***Svetlana Sítthová***, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí ***Milan Ján Pilip***, riaditeľka Slovenského inštitútu v Budapešti ***Ildikó Siposová*** a ďalší vzácni hostia z Maďarska a zo Slovenska.

Podujatie sa začalo vernisážou výstavy Regionálneho strediska Ústavu kultúry Slovákov Maďarsku v Tatabáni-Bánhide a obce Tardoš, ktorá bola zameraná najmä na prezentáciu slovenskej čipky a miestnych dejín. Výstavu otvorila riaditeľka Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku ***Katarína Király***. Po ekumenickej pobožnosti v miestnom kostole sa udeľovali ceny CSSM *Za našu národnosť*. Z rúk predsedníčky zboru ***Alžbety Hollerovej Račkovej*** ocenenie za významný prínos pre slovenskú národnosť v Maďarsku prevzali ***Katarína Krafcsenková, Alžbeta Szabová, Matej Kešjár*** a folklórny súbor *Dúha* z Malého Kereša. Osobitne bola udelená aj cena predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a cena pedagógom roka. Osudy a príbehy našich významných krajanov si zaslúžia nemalý obdiv i patričné uznanie, ku gratulácii sa úprimne pripája i Matica slovenská.

Podujatie vyvrcholilo galaprogramom regionálnych stredísk Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku *Tá naša ďeďina maľuvaná,* ktorý doplnil typický jarmok a ukážka výrobkov krajanov z rôznych regiónov.

I napriek tomu, že v obci Tardoš sa pri sčítaní obyvateľov v roku 2011 prihlásilo k slovenskej národnosti iba 21 % osôb, oni sa k odkazu predkov stále hlásia.

Najvýznamnejšiu prácu v oblasti podpory slovenskosti na území Maďarska vykonávajú najmä slovenskí pedagógovia, ale i kultúrni pracovníci, ktorí sa všemožne snažia o zachovanie a podporu slovenskosti. Výsledkom spoločnej práce bol i tohtoročný úspešný a mimoriadne príjemný Deň Slovákov v Tardoši.

Zuzana Pavelcová,
riaditeľka Krajanského múzea
Matice slovenskej

Foto: Zuzana Pavelcová

Oficiálna návšteva predsedu ÚSŽZ Milana Jána Pilipa v Budapešti

Od 28. júna do 3. júla 2021 sa konala prvá oficiálna návšteva delegácie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) na čele s predsedom ***Milanom Jánom Pilipom*** v Maďarsku. Cieľom návštevy bolo oboznámenie sa s prostredím slovenskej národnostnej komunity v jednotlivých regiónoch Maďarska, v ktorých sa sústreďuje spoločensko-kultúrne a vzdelávacie dianie Slovákov v Maďarsku.

Foto: Andrea Kiššová (ĽN)

Týždňová cesta sa začala v Budapešti stretnutím s veľvyslancom SR ***Pavlom Hamžíkom***. Nosnou témou rokovania bola najmä možnosť posilnenia výučby slovenského jazyka v piatich slovenských základných školách a dvoch gymnáziách, ktoré prevádzkuje Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku (CSSM).

Predseda ÚSŽZ Milan Ján Pilip a predsedníčka CSSM ***Alžbeta Hollerová Račková*** za prítomnosti štátneho tajomníka pre cirkevné a národnostné vzťahy Úradu predsedu vlády Maďarska ***Miklósa Soltésza*** podpísali dotačnú zmluvu o spolufinancovaní projektu rekonštrukcie budovy bývalého evanjelického kostola na Rákócziho triede v Budapešti. Podľa slov predsedu ÚSŽZ aktuálne slovensko-maďarské vzťahy sú nadštandardne dobré. Ocenil, že obe krajiny považujú národnosti žijúce na ich území, ich národnú, kultúrnu a jazykovú rozmanitosť za bohatstvo. *„Maďarská vláda vynaložila nemalé finančné prostriedky na to, aby kúpila tento kostol. Nie je tomu ešte koniec, spolu so slovenskou vládou sa chystá vložiť ďalšie financie do toho, aby sa tento kostol mohol zrekonštruovať a oživiť,"* povedal M. J. Pilip.

„Ide hádam o jedinú budovu v Budapešti, o ktorej sa dá jednoznačne povedať, že ju postavili Slováci pre Slovákov. Preto bolo pre nás dôležité, aby po pohnutých rokoch, ktoré nastali po zmene spoločenského zriadenia, keď táto budova slúžila na rôzne nedôstojné účely, sa nejakým spôsobom opäť dostala do rúk slovenskej komunity a slúžila jej," povedala predsedníčka CSSM A. Hollerová Račková, ktorá ocenila veľkorysú pomoc maďarskej vlády. Štátny tajomník M. Soltész podčiarkol, že najvyšší predstavitelia Maďarska a Slovenska vyjadrili podporu myšlienke pomáhať národnostným menšinám v oboch krajinách.

V popoludňajších hodinách programu navštívil M. J. Pilip v sprievode A. Hollerovej Račkovej Slovenskú materskú a základnú školu, gymnázium a žiacky domov v Budapešti, kde sa hovorilo aj o problematike zabezpečenia väčšieho počtu hosťujúcich učiteľov zo Slovenska. Na stretnutí s riaditeľkou školy ***Júliou Szabovou Marlokovou*** sa diskutovalo o efekte finančnej podpory z ÚSŽZ v rámci dotačného systému, ale aj o činnosti a úspechoch žiakov školy pred auditóriom jej pedagogického zboru.

Na záver dňa bola na programe návšteva historickej budovy Parlamentu, počas ktorej parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku Anton Paulik oboznámil M. J. Pilipa s činnosťou, systémom a dosahom práce v prospech súžitia maďarských obyvateľov s 13 zákonom uznanými národnosťami v Maďarsku.

29. júna M. J. Pilip absolvoval obhliadku priestorov bývalého kostola budapeštianskych slovenských evanjelikov na Rákócziho triede. V knižnici budapeštianskej slovenskej školy sa stretol na neformálnej besede s predstaviteľmi kľúčových organizácií, inštitúcií a občianskych združení Slovákov v Maďarsku.

Predseda ÚSŽZ zavítal aj do redakcie Ľudových novín, kde ho zástupcovia slovenských médií v Maďarsku informovali o svojej činnosti.

V podvečerných hodinách v Dome národností na ulici Övezet M. J. Pilipa prijala predsedníčka Slovenskej samosprávy XIII. obvodu Budapešti Zuzana Hollósyová. V jej spoločnosti si predtým pri pamätnej tabuli venovanej liptovským a oravským pltníkom, umiestnenej na priečelí domu na Pltníckej ulici, uctili pamiatku Slovákov, ktorí pred niekoľkými storočiami významne ovplyvňovali architektonicko-stavebnú tvár i duchovný rozmer Budapešti. V Dome národností vzácnych hostí čakalo krátke vystúpenie Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena, ktorý má sídlo tiež v tomto z hľadiska našej Slovače bezpochyby jednom z najaktívnejších obvodov hlavného mesta.

Prvá oficiálna návšteva predsedu ÚSŽZ pokračovala na Dolnej zemi – v Sarvaši a v Békešskej Čabe.

DČ (ĽN)

Časopis ***Budapeštiansky Slovák*** je fórom Slovákov žijúcich v hlavnom meste. Uverejnené materiály vyjadrujú preto v prvom rade mienku autorov. Naším zámerom je rešpektovať právo iných na vyjadrenie vlastného názoru, pričom v žiadnom prípade neposkytujeme priestor materiálom porušujúcim ľudskú dôstojnosť a práva iných.

Redakcia BS

ZA FRANTIŠKOM KRIŽANOM (1934 – 2021)

Vo veku nedožitých 87 rokov nás navždy opustil slovenský verejný činiteľ v Maďarsku František Križan.

F. Križan sa narodil roku 1934 v čemerskej slovenskej robotníckej rodine. V roku 1955 získal diplom učiteľa na Vysokej škole pedagogickej Jánosa Apácaiho Csereho v Budapešti. Pracovať začal vo Zväze demokratických Slovákov v Maďarsku, kde bol do roku 1961 kultúrnym referentom. Organizoval kultúrne zájazdy, osvetové prednášky, propagoval slovenskú tlač a pracoval na budovaní siete slovenských knižníc.

V októbri 1957 stál pri zrode Ľudových novín a v rokoch 1967 – 1977 bol ich šéfredaktorom. Po odchode z redakcie sa ďalej podieľal na zveľaďovaní slovenského národnostného

života v Maďarsku. V roku 1990 odišiel do dôchodku, avšak dlhé roky naďalej pracoval ako člen rôznych výborov Zväzu, neskôr v Celoštátnej slovenskej samospráve. Bol zakladateľom Slovenskej samosprávy III. obvodu Budapešti a 22 rokov jej predsedom. S jeho menom sa spája aj organizovanie mnohých, dnes už tradičných programov, akým je napríklad stretnutie slovenských dôchodcov obvodu. Zo začiatku ich bolo štyridsať, v súčasnosti zostali už len šestnásti a ako sami hovoria, Ferko im bude veľmi chýbať.

O jeho záslužnej činnosti svedčí aj vyznamenanie Za našu národnosť, ktoré mu udelila CSSM.

Františka Križana sme odprevadili na poslednej ceste 16. augusta 2021 na cintoríne v Čemeri.

Česť jeho pamiatke!

Výzva SSB na udelenie ceny Za budapeštianskych Slovákov

Slovenská samospráva Budapešti vypisuje konkurz na udelenie ceny Za budapeštianskych Slovákov, ktorá sa odovzdáva pri príležitosti Dňa budapeštianskych Slovákov.

Cena sa udeľuje fyzickým osobám alebo kolektívom, ktoré svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispeli k rozvoju slovenského života v Budapešti.

Cenu môže získať:

– Slovák, ktorý svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispel k rozvoju slovenskej komunity v Budapešti;
– v Budapešti účinkujúci slovenský kolektív, ktorý svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispel k rozvoju slovenskej komunity v Budapešti.

Kandidátov na cenu **môžu nominovať**:

– **slovenské samosprávy pôsobiace v Budapešti;**
– **v Budapešti účinkujúce slovenské právnické osoby;**
– **fyzické osoby.**

Návrhy musia obsahovať:

1. **návrhový list na tlačive**;
2. **doklad**, z ktorého vyplýva, že ide o **organizáciu** Slovákov účinkujúcu v Budapešti / fyzickú **osobu patriacu k slovenskej komunite v Budapešti**.

Okrem uvedených povinných príloh je možné priložiť aj iné, ktoré by boli nápomocné pri rozhodovaní o udelení ceny.

V prípade potreby zriaďovateľ ceny môže vyžiadať od navrhovateľa ďalšie doplňujúce údaje o nominovanom kandidátovi.

Návrhy treba podať písomne **v slovenskom jazyku** do **31. októbra 2021** na adresu SSB: Slovenská samospráva Budapešti, 1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. em. 290. a elektronickou poštou na adresu: ssambp@gmail.com

Rozhodujúca je písomná forma návrhu, ktorú treba zaslať v uvedenom termíne. Elektronická forma má len informatívny charakter a nie je záväzná.

Ďalšie informácie je možné získať na sekretariáte SSB elektronickou poštou: ssambp@gmail.com

Blatnohrad bol opäť dejiskom osláv

Ktovie, aké bolo počasie v týchto končinách v 9. storočí takto začiatkom leta – napadlo mi, keď som sa v nedeľu 27. júna blížila k autobusu pristavenému za budovou budapeštianskej slovenskej školy. Posledných 14 rokov v tento deň panujú priam neznesiteľné horúčavy. Odkiaľ to tak dobre viem? Nuž v tomto období sa skupina Slovákov z hlavného mesta na pozvanie *Slovenskej samosprávy Budapešti* (SSB) a *Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena* vydáva na dvestokilometrovú cestu do Blatnohradu – dnes Zalaváru, aby si v tamojšom Historickom parku uctila slovanských vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda. Dnes sa ta vyberáme v klimatizovaných autobusoch a cesta trvá približne tri hodiny, napriek tomu je pre pútnikov náročná. Tohto roku nám ju sťažila porucha na klimatickom zariadení, takže sme šesť hodín strávili v saune. To ma donútilo zamyslieť sa nad tým, čo všetko znesie dnešný človek a za akých podmienok žili ľudia pred viac ako tisícročím. Predpokladám, aj vtedy boli v lete horúčavy a v zime treskúce mrazy, keď sa dvaja solúnski bratia Konštantín (neskôr Cyril) a Metod na pozvanie kniežaťa Rastislava vydali na cestu zo Saloník do Veľkej Moravy, aby tam v jazyku blízkom tamojšiemu ľudu vysvetľovali pravú kresťanskú vieru. Šli pešo a putovali pravdepodobne celý rok. Ani po príchode nezostali na jednom mieste, ale roku 867 sa vydali k pápežovi do Ríma, keď sa cestou zastavili v Blatnohrade, u kniežaťa Pribinu. Už aj za tento výkon by si zaslúžili našu úctu, nehovoriac o ich zásluhách, za ktoré ich vyhlásila Cirkev za svätých a pápež Ján Pavol II. za spolupatrónov Európy a za ktoré ich oslavujú v Blatnohrade budapeštianski Slováci.

Po úvodných štátnych hymnách v prednese zboru Ozvena pod taktovkou nového dirigenta ***Adama Baláža Galambosa*** prítomných privítala predsedníčka SSB ***Edita Hortiová.*** Ako uviedla, tešíme sa pohľadu na najkrajšiu sochu v tomto parku, dielo ***Ľudmily Cvengrošovej,*** ktoré zdobí tento park od roku 2013 vďaka *Slovenskej samospráve Budapešti* a pomoci *Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Matice slovenskej* a vedenia *obce Zalavár,* ako aj na informačnú tabuľu a na prototyp sochy v aule budapeštianskej slovenskej školy, ktorý slúži ako vzor pre našich študentov.

E. Hortiová informovala účastníkov spomienkovej slávnosti o ďalších možnostiach rozvíjania odkazu dvoch vierozvestcov, a to prostredníctvom medzinárodnej organizácie Európska kultúrna cesta sv. Cyrila a Metoda so sídlom v Zlíne (Česká republika), ktorej cieľom je vytvoriť medzinárodnú východoeurópsku púť sv. Cyrila a Metoda, spĺňajúcu podmienky na to, aby ju zaradili medzi púte uznávané Radou Európy. Okrem viacerých krajov, miest a organizácií v Čechách a na Slovensku sa do jej činnosti zapojilo sedem krajín, Slovenská samospráva Budapešti je jej pridruženým členom. Podľa predsedníčky SSB by túto iniciatívu mohli podporiť aj iné slovenské, ale i tunajšie bulharské samosprávy. Ako uviedla na záver svojho príhovoru, verí, že sv. Cyril a Metod sa s uspokojením pozerajú na tieto snahy.

Parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku ***Anton Paulik*** pripomenul, že vďaku a úctu vzdávame sv. Cyrilovi a Metodovi za to, že priniesli na územie Veľkej Moravy kresťanstvo, vytvorili slovanské písomníctvo a im ďakujeme za zavedenie liturgie v slovanskom jazyku. Uctievajú si ich aj iné tunajšie národnosti, ako napríklad Bulhari, Chorváti, Slovinci či Nemci. Aj preto Národnostný výbor maďarského parlamentu iniciuje, aby Historický park v Zalaváre zaradili medzi národné pamätné miesta, čo by umožnilo vytvoriť tu dôstojnejšie podmienky na stretnutia v širšom kruhu. Prvé odozvy sú pozitívne, štátny tajomník ***Miklós Soltész*** požiadal výbor, aby vypracoval podrobný návrh a predložil ho kompetentnému úradu.

O týchto snahách hovoril aj starosta obce Zalavár ***József Lucz.*** Keď sa tu v máji konali oslavy Bulharov, štátny tajomník osobne potvrdil, že treba zabezpečiť prostriedky, aby v tomto parku mohli organizovať púte za dôstojných podmienok. K tejto iniciatíve sa hlási aj hovorca Bulharov žijúcich v Maďarsku ***Simeon Varga***.

Po slávnostných príhovoroch prišiel rad na kladenie vencov, ktoré obkolesili piedestál súsošia.

sv. Cyrila a Metoda

Ako zvyčajne, oslavy pokračovali v miestnom *Kostole kráľovnej posvätného ruženca*, kde sv. omšu slúžil vdp. ***Stanislav Brtoš*** z Ružomberka, ktorý niekoľko rokov pôsobil medzi Slovákmi v Maďarsku a ktorého sme si najmä v hlavnom meste a okolitých obciach veľmi obľúbili. Pri sv. omši mu asistoval vdp. ***Vince Bengyák*** z obce Miháld, ktorého si vážime za to, že nás pravidelne víta v Blatnohrade. Z evanjelia čítala ***Mária Libayová***. Dôstojný pán svoju kázeň zhrnul nasledovne:

– Poznáme všetci slovo, či už písané alebo hovorené, pretože ho používame všetci každodenne. Ale vierozvestcovia Cyril a Metod nám priniesli iný pohľad a spojenie so slovom. Pretože je aj večné slovo. Ako čítame, na Vianoce „Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami“. Slovo Božie. Alebo vtelené Božie slovo. Oni ako zvestovatelia viery medzi slovanskými národmi toto vtelené Božie slovo priblížili ľudskému slovu tým najvlastnejším spôsobom. Priblížili ho ľudskému slovu v reči ľudu jemu blízkej, zrozumiteľnej.

Boli to muži, ktorí milovali filozofiu. Filozofia znamená v preklade láska k múdrosti. Pre nás, veriacich, Boh je múdrosť. Milovali teda Boha a opačne – Múdrosť (Boh) si zamilovala ich. Boh našiel v nich svoje zaľúbenie. Oni stoja pred Bohom ako Múdrosťou v tom najkrajšom postavení človeka – v bázni. Hľadia na neho s bázňou. Bázeň – to je dar Ducha Svätého. A kde je bázeň, tam je všetko pripravené na to, aby sa

Foto: ĽF

s úctou, tou najväčšou, darilo Božiemu dielu – ohlasovaniu Božieho kráľovstva a splneniu slov Ježiša Krista, ktoré povedal apoštolom: „Iďte do celého sveta a hlásajte evanjelium“. Cyril a Metod predbehli dobu o takmer 1300 rokov v tom, čo II. vatikánsky koncil urobil v rokoch 1962 – 1965, keď povolil sláviť liturgiu v národných jazykoch celého sveta.

Tak ako mal Starý zákon prorokov až po toho posledného, Jána Krstiteľa, aj oni sa stali prorokmi svojej doby. Niesli pápežovi do Ríma preklad Písma v reči slovanského ľudu, on ho položil na oltár a požehnal ho. Takto požehnané dielo v reči ľudu sa vrátilo aj cez Blatnohrad späť k svojmu ľudu. Ktorý iný národ okrem latinčiny a gréčtiny, univerzálnych jazykov vtedajšieho sveta, sa môže pochváliť, že už v tej dobe, takmer pred 1300 rokmi, sa ohlasovalo Kristovo evanjelium v jeho rodnom jazyku? Nikto iný. ... iba slovanský národ! Nezabúdajme preto na odkaz Cyrila a Metoda, ktorý je vyjadrený modlitbovou prosbou „Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane“.

Po svätej omši sa uskutočnil prekrásny koncert Ozveny.

Tradične sa program slávnosti končí spoločným obedom. Nie tak tentoraz. Po obede sme sa vrátili do Historického parku, kde nás čakala renomovaná archeologička, riaditeľka archeologickej zbierky Maďarského národného múzea ***PhD. Ágnes Ritoókoká.*** Už na prvý pohľad sympatická, bezprostredná odborníčka 28 rokov vedie výskum na tomto území nesmierne bohatom na nálezy. Podrobne nám porozprávala, ako vyzeralo toto miesto v časoch, keď tu pobudli sv. Cyril a Metod. Hovorila zaujímavo, pútavo a natoľko presvedčivo, že by sme sa s ňou veľmi radi stretli na podujatí venovanom výlučne jej výskumnej práci. Pevne veríme, že sa tak stane ešte v tomto roku a sme presvedčení o tom, že jej prednáška by si podmanila aj našu mládež.

Povznesenú náladu nám nepokazila ani myšlienka na trojhodinovú saunu v autobuse. Kdesi na polceste, keď jedinou našou túžbou bol závan vetríka, sa zozadu ozval spev. Krásne slovenské ľudové piesne v profesionálnom podaní „Ozvenárov“ nás preniesli cez útrapy a začali sme pohmkávať spolu s nimi. Repertoár im vydržal až do Budapešti.

Vlasta Zsákaiová Držíková

Pamätný Deň Slovákov žijúcich v zahraničí

Od roku 1993, od vzniku samostatnej Slovenskej republiky, je na Slovensku 5. júl dňom, keď sa v *Sade Janka Kráľa v Bratislave-Petržalke* stretávajú krajania z celého sveta, aby si v rámci štátneho sviatku sv. Cyrila a sv. Metoda pripomenuli pamätný *Deň Slovákov žijúcich v zahraničí.* Nebolo tomu inak ani toto leto. Žiaľ, v dôsledku pandémie koronavírusu bol tento deň už po druhý raz ochudobnený o kultúrne podujatia krajanských umelcov, ktoré tradične prebiehali v Bratislave v rámci *Kultúrneho leta* a *Hradných slávností* na Hlavnom námestí, ale dá sa povedať aj po celom meste a po celý deň.

Pri základnom kameni *Pamätníka slovenského vysťahovalectva* z neopracovaného červeného mramoru pochádzajúceho z tardošského lomu sme sa zišli v neveľkom, ale o to oduševnenejšom počte. Privítal nás podpredseda *Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí* ***Peter Procházka*** a na začiatku príhovoru nás vyzval, aby sme si minútou ticha uctili tých, ktorí nás v predchádzajúcom období navždy opustili. V príhovore, ktorý pripravil a pôvodne mal predniesť ***Ľudovít Pomichal***, čo však v dôsledku tragickej udalosti v rodine nemohol urobiť, sa kládol dôraz na 100. výročie narodenia *Štefana Boleslava Romana*, hrdého národovca a úspešného podnikateľa, rodáka z Ruskova, ktorý sa ohromnou mierou zaslúžil o pestovanie národného povedomia Slovákov na severoamerickom kontinente, hlavne však v Kanade, kde žil a pôsobil. Štefan Boleslav Roman bol zakladateľom Svetového kongresu Slovákov, ktorý v tomto roku oslavuje 50. výročie svojho vzniku. Slovenský Komlóš sa v prejave spomenul pri príležitosti 275. výročia jeho osídlenia Slovákmi a to hlavne preto, lebo je dodnes významným centrom slovenskej vzdelanosti, kultúry a duchovného života dolnozemských Slovákov.

Predseda *ÚSŽZ* ***Milan Ján Pilip*** vo svojom vystúpení hovoril o tom, že Slovensko je päťmiliónová krajina, ale má veľmi početnú diaspóru po celom svete. Početnosť krajanov po celom svete svedčí podľa jeho slov o tom, že ľudia zo Slovenska sú šikovní, pracovití a hlavne prispôsobiví. Hovoriac a autochtónnych menšinách je fascinovaný tým, že dokázali vytvoriť kultúru, zvyky, ba dokonca jazyk, ktoré sú súčasťou slovenského národného dedičstva, ktoré vzniklo mimo územia Slovenska, ale v slovenských srdciach krajanov. – *Ľudia odchádzali zo Slovenska v niekoľkých vlnách a z rôznych dôvodov, ale zostávajú spojení so Slovenskom a za to im patrí veľká a úprimná vďaka,* – povedal okrem iného predseda ÚSŽZ.

Ďalšou vystupujúcou bola ***Svetlana Fábriová Surová***, narodená v Novom Sade, kysáčska rodáčka, báčsko-petrovská nevesta, no predovšetkým vojvodinská Slovenka. Túto sympatickú mladú ženu už mnohí poznajú z obrazovky, z relácie *Dedovizeň.* Na Slovensko pani Svetlana prišla za svojim snom, ktorý sa jej splnil, či realizuje práve v tomto vysielaní hlavne vďaka kreatívnej producentke ***Martine Cyprichovej***, lebo po prvýkrát dolnozemskí Slováci, ale aj ostatní krajania, dostali mediálny priestor, aby ich Slováci na Slovensku lepšie spoznali.

Na záver sa prítomným prihovorila predsedníčka *Slovenskej samosprávy Budapešti* ***Edita Hortiová***. V spojitosti s peripetiami dejín národnostných menšín spomenula výmenu obyvateľstva, ktorá zničila životy mnohých ľudí, rozdelila rodiny, spôsobila obrovské rany a škody. Po nej nasledovalo dlhé obdobie, keď bolo lepšie zatajiť, že človek patrí k národnostnej menšine, a to ako na Slovensku, tak aj v Maďarsku. Našťastie dnes sú už iné časy. – *Od vzniku slovenských samospráv v Maďarsku v roku 1996 (je ich 115 miestnych a 6 regionálnych, v Budapešti pôsobia v šestnástich obvodoch) sa stal život našich Slovákov viditeľným, známym a uznávaným. V našom štáte je nespočetné množstvo kultúrnych spolkov, tanečných a hudobných súborov, ktorých cieľom je zachovanie tradícií, šírenie našej kultúry a zabezpečenie programov na našich početných podujatiach. Je pre nich dôležité, aby do tejto činnosti zapojili mládež, deti, čo je zárukou toho, aby tieto spolky časom nezanikli. Treba spomenúť aj kultúrnohistorickú, vedeckovýskumnú i literárnu činnosť, v ktorej sa angažuje veľa mladých ľudí a študentov.*

Veľa našich samospráv má partnerov tu na Slovensku, organizujú spoločné programy, podujatia, národnostné dni. Naše vzťahy sú čoraz tesnejšie, vzájomné poznávanie kultúry je už samozrejmosťou.

Splnil sa náš ďalší sen. Za veľkolepej podpory vlád oboch štátov slovenská komunita v Maďarsku získala späť budovu kostola na Rákócziho triede v Budapešti, ktorý voľakedy postavili slovenskí evanjelici. Po obnovení bude slúžiť ako slovenské duchovné a kultúrne stredisko, kde okrem kostola budú aj priestory vhodné pre divadelné predstavenia, výstavy, kultúrne programy, literárne večierky, budeme sa tam môcť stretávať a plánovať našu ďalšiu činnosť.

Na záver svojho vystúpenia E. Hortiová poďakovala za podporu, ktorú nám poskytuje Úrad Slovákov žijúcich v zahraničí, bez ktorej by náš bohatý a pestrý národnostný život bol omnoho chudobnejší.

Kultúrny program, ktorý sa prelínal s prejavmi rečníkov, zabezpečila mužská spevácka skupina *Univerzitného folklórneho súboru Mladosť z Banskej Bystrice* pod vedením ***Ondreja Drugu***, s ktorou pieseň *Slovensko moje, otčina moja* spieval aj poslanec Slovenskej samosprávy Budapešti ***Levente Galda***, ako aj súbor *Selenčanka*.

Na záver slávnostného stretnutia položili k základnému kameňu Pamätníka slovenského vysťahovalectva vence aj predstavitelia slovenských samospráv pôsobiacich v II., III. a XVII. obvode, Slovenskej samosprávy Budapešti, Kultúrneho spolku pre Mlynky a Slovenskej samosprávy v Mlynkoch. Svojou prítomnosťou sme potvrdili, že nezabúdame na svoje korene, pôvod, jazyk a kultúru a usilujeme sa o zachovanie národného povedomia a kultúrnej identity.

Ľ. F.

Budapeštianski Slováci si opäť uctili J. Viktorina

V sobotu 17. júla *Slovenská samospráva VIII. obvodu* opäť usporiadala vo Vyšehrade pietnu spomienku na ***Jozefa Viktorina***. Pri hrobe slovenského kňaza, národného buditeľa, vydavateľa slovenskej literatúry, organizátora kultúrneho života a publicistu sa zišli predstavitelia *slovenských volených zborov viacerých obvodov* hlavného mesta, *Slovenského inštitútu, Samosprávy mesta Vyšehrad* a *Múzea kráľa Mateja vo Vyšehrade*. Účastníkov privítala predsedníčka organizátorskej samosprávy ***Monika Szelényiová***. Početným prítomným sa prihovorili aj ***Péter Gróf*** z Múzea kráľa Mateja a iniciátor tejto už tradičnej akcie, podpredseda Slovenskej samosprávy VIII. obvodu ***Kazimír Kápolnai***. Pri našom odchode bol hrob plný vencov a kytíc vyjadrujúcich úctu významnému slovenskému národnému buditeľovi a uhorskému patriotovi. Zdôrazňujem slovo uhorskému, pretože J. Viktorin považoval Uhorsko za spoločnú vlasť Slovákov a Maďarov, v prípade Vyšehradu dokonca i Nemcov, ktorí tu žili v prevažnom počte.

Vďaka neúnavnej činnosti pánov Kápolnaiho a Grófa získavalo pravidelné spomínanie na Jozefa Viktorina na význame. Zásadným impulzom zviditeľnenia podujatia bol rok 2012, keď sa uskutočnil Pamätný deň Jozefa Viktorina pri príležitosti 190. výročia jeho narodenia. Odvtedy pravidelnosť spomienky funguje ako dobre namazaný hodinový stroj.

Na miestnej škole, ktorú dal zo starého kostola prebudovať práve J. Viktorin, pribudla zásluhou K. Kápolnaiho pamätná tabuľa v slovenčine (2013) a júlové vyšehradské stretnutia na počesť Jozefa Karola Viktorina získavajú od roku 2014 každoročne trvalé miesto nielen v činnosti Slovenskej samosprávy VIII. obvodu Budapešti, ale aj v slovenských médiách.

Tohoročná spomienková slávnosť sa opäť vydarila. Verím, že budúci rok, keď si pripomenieme 200. výročie narodenia J. K. Viktorina, aktívne prispejú do spoznávania a prehlbovania jeho odkazu aj Slováci zo Slovenska, najmä jeho rodná obec Zavar. Taktiež dúfam, že dovtedy vo Vyšehrade úspešne dokončia rekonštrukciu školy a my, oslavujúci, sa budeme môcť zísť aj na školskom dvore pri slovenskej pamätnej tabuli Jozefa Viktorína, jedinej mne známej pamiatke v slovenčine na jeho počesť. Kiež by podobné pribudli v jeho pôsobiskách v Starom Budíne, Budíne – Vodnom Meste a v Ostrihome.

Jozef Schwarz

Cinkoťania na zájazde po západnom Maďarsku

Vedenie Slovenskej samosprávy XVI. obvodu Budapešti sa už vlani rozhodlo zorganizovať zájazd pre občanov slovenskej národnosti tejto mestskej časti a ich sympatizantov, ale kvôli obmedzeniam prijatým v súvislosti s pandémiou COVID-19 sme ho mohli uskutočniť až o poldruha roka neskôr. Na cestu sme sa vypravili v prvú augustovú sobotu. Nesmierne sme sa tešili z tejto dlho očakávanej chvíle.

Prvá zastávka nášho zájazdu, ktorý sme mohli uskutočniť vďaka podpore Samosprávy XVI. obvodu, bola v mestečku Martonvásár, v kaštieli aristokratickej rodiny Brunszvikovcov, kde sme si pozreli výstavu venovanú hudobnému skladateľovi Ludwigovi van Beethovenovi. Sprievodca nás pútavým spôsobom oboznámil so životom rodiny Brunszvikovcov a ich záľubou v hudbe. Vo svojom kaštieli viackrát hostili Ludwiga van Beethovena, ktorý učil ich dcéry hrať na klavíri. Medzi učiteľom hudby a jednou z dcér, Jozefínou, údajne vznikol aj nežný vzťah. Isté ale je, že Beethoven hral na vystavených hudobných nástrojoch a tu zložil aj sonátu Apassionata. Kaštieľ v súčasnosti slúži ako sídlo Výskumného ústavu poľnohospodárstva.

Naplnení bohatými zážitkami sme pokračovali v ceste do mesta Csorna. Tu sme navštívili premonštrátsky kláštor. Rehoľný rád premonštrátov založil v roku 1121 svätý Norbert v údolí Prémontré vo Francúzsku. Znamená to, že rád tento rok oslavuje 900. výročie svojej existencie. Prví premonštráti prišli do Uhorska v roku 1130 na základe pozvania kráľa Štefana II. a v mestečku Csorna sa usadili v roku 1180. Ich súčasní nástupcovia nám predstavili pekne obnovené budovy kostola a kláštora. V rámci prehliadky nás oboznámili aj s každodenným životom a s prísnymi stanovami mníchov odetých do bielych reverend. Osobitne nás zaujala expozícia cirkevných relikvií a habitov. Mnísi nám podrobne rozprávali o prenasledovaní rehoľného rádu po skončení 2. svetovej vojny. Zároveň sme sa dozvedeli, že pri príležitosti jubilejného výročia bude v auguste a v septembri v Maďarskom národnom múzeu v Budapešti usporiadaná výstava o histórii rehoľných rádov premonštrátov a paulínov, do ktorej budú zaradené aj vzácne písomnosti vypožičané z kláštornej knižnice. Na konci prehliadky sme si mohli zakúpiť spomienkové relikvie a mníšske víno.

Pred pár rokmi sme už navštívili premonštrátsky kláštor v Jasove neďaleko Košíc, ktorý bol v tom čase práve v rekonštrukcii. Vtedy sa zrodil aj náš plán vyhľadať rehoľný dom a kostol v meste Csorna.

Naša púť pokračovala do obce Lébény, kde sme navštívili kostol zasvätený sv. Jakubovi. Tento kostol pochádza z XIII. storočia, z doby panovníkov z rodu Arpádovcov a je považovaný za najstaršiu zachovalú sakrálnu stavbu na území Maďarska. Žasli sme pri pohľade na starobylé múry kostola a nádhernú stredovekú architektúru. Kostol v obci Lébény je súčasťou Mariánskej pútnickej cesty.

Na záver môžem povedať, že sme absolvovali vydarený zájazd, z ktorého sme sa vrátili s množstvom pekných zážitkov. Fotografie na 27. strane zachytávajú a ilustrujú tieto nezabudnuteľné chvíle.

Zuzana B. Szabová
predsedníčka Slov. samosprávy XVI. obvodu

Slovenská samospráva Budapešti

Edita Hortiová
predsedníčka

Pavol Beňo
zástupca predsedníčky

Levente Galda
Rozália Papová Polereczká
Júlia Szabová Marloková
Zuzana Szabová
Monika Szelényiová

Sekretárka:
Ľubomíra Fallerová

Adresa SSB:
Akadémia ul. 1, Budapešť 1054
Telefón: 374-0635
E-mailová adresa:
ssambp@gmail.com

Redakcia

Ľubomíra Fallerová
šéfredaktorka

Vlasta Zsákaiová
jazyková redaktorka

Edita Hortiová
Pavol Beňo

Spomienková omša na počesť V. Uhlára

Foto: ĽF

„Chváliť nám patrí slávnych mužov, svojich otcov podľa ich činov," týmito slovami začal akt posvätenia pamätnej tabule kanonika ***Vojtecha/Bela Uhlára*** dôstojný pán zo Slovenska ***Stanislav Brtoš*** poslednú júnovú sobotu v *Kostole svätého Ladislava* v XIII. obvode Budapešti.

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti na čele s predsedníčkou ***Zuzanou Hollósyovou*** po tom, ako minulý rok nemohla usporiadať tradičnú spomienkovú svätú omšu s koncertom, sa tento rok pustila do organizovania s ešte väčším nadšením. Spomienka na počesť staviteľa kostola Vojtecha Uhlára je vždy príležitosť na to, aby Slováci v tejto mestskej časti privítali veriacich z Budapešti a okolia. Tento rok to boli vo väčšom počte Šárania a, samozrejme, tiež už tradične veriaci z Kerestúru. Žiaľ, Pilíšania, ktorí boli doteraz skoro na všetkých omšiach, nemohli pricestovať. Svätá omša sa začala v predsieni kostola hymnickou piesňou Daj Boh šťastia v podaní členov *Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena* pod dirigentskou taktovkou ***Adama Baláža Galambosa***.

Životnú dráhu Vojtecha Uhlára, rodáka zo Zlatých Moraviec, ktorý najprv vyučoval náboženstvo v katolíckych školách v Budapešti a v roku 1916 sa stal kaplánom na fare Kostola sv. Ladislava v XIII. obvode Budapešti, kde slúžil až do svojej smrti v roku 1938, priblížili dvaja zo štyroch *štipendistov Juraja Bielika* ***Ondrej Noszlopy*** a ***Oliver Patay***. Spomenuli, že V. Uhlár bol dekanom a inšpektorom katolíckych ľudových škôl Vonkajšej peštianskej diecézy, bol členom misijného spolku diecéznych farárov a čestným kanonikom ostrihomskej kapituly. Uhlára nazývali aj patrónom chudobných, spomedzi ktorých nejeden bol Slovák, veď našinci vždy vykonávali ťažké fyzické práce, ktoré často neboli dobre zaplatené. Nebyť Uhlára dnes by nestál kostol uprostred *Námestia mieru* v XIII. obvode ako jedna z dominánt tejto mestskej časti. Veď práve tento slovenský kanonik si dopisoval s cirkevnými a svetskými hodnostármi v záujme vytvorenia vhodného priestoru na dom Pána v období, keď sa sväté omše konali v rodinných domoch. K pamätnej tabuli v predsieni kostola položili vence predstavitelia slovenských samospráv viacerých obvodov hlavného mesta, ale hold slovenskému kanonikovi vzdala aj poslankyňa *Samosprávy XIII. obvodu Budapešti* ***Zsuzsanna Kantulyová Csataová.***

Stanislav Brtoš začal svoju kázeň konštatovaním, že vďaka Bohu sa môžeme znovu stretnúť a spomínať na slávnych. Litánie čítala a miništrovala ***Beáta Erdeiová***, počas svätej omše spievali členovia *Ozveny*.

Koncert Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena odhalil nové krásy v prednese spolku, ktorý pretrpel stratu dirigenta a ťažké pandemické obdobie a pod vedením nového dirigenta spieval hádam ešte krajšie. Po koncerte, v ktorom odzneli prevažne náboženské piesne, čakalo veriacich agapé v záhrade, kde sa mohli osviežiť a porozprávať sa.

EF (ĽN)

Slávnostná slovenská omša v VIII. obvode

Foto: ĽF

V čase, keď Budapešť žila Medzinárodným eucharistickým kongresom, sa zmenilo miesto aj termín slovenskej svätej omše, pravidelne usporadúvanej *Slovenskou samosprávou VIII. obvodu*. Nekonala sa v prvú nedeľu v mesiaci, ale v stredu 8. septembra, ani nie v kostole sv. Jozefa, kde prebieha rekonštrukcia interiéru, lež v *Kostole Panny Márie, kráľovnej Uhorska*, nachádzajúcom sa taktiež v Jozefove, na Námestí Ivana Szenesa. Na výnimočnú sv. omšu prišli aj najvyšší predstavitelia našej komunity a výnimočný bol i počet účastníkov. Kostol úplne zaplnili veriaci z Budapešti a z viacerých blízkych i vzdialenejších Slovákmi obývaných osád, pričom mnohí sa odeli do ľudových krojov. Kostol prepožičal organizátorom dôstojný pán farnosti ***Peter Miklós Vargha***, ktorý v nemeckom jazyku privítal prítomných. Výnimočný bol aj celebrant, do hlavného mesta Maďarska zavítal pomocný biskup *Košickej arcidiecézy* ***Mons. Marek Forgáč,*** ktorému sa v mene nás všetkých poďakovala predsedníčka *Celoštátnej slovenskej samosprávy* ***Alžbeta Hollerová Račková*** za to, že v rámci 52. Medzinárodného eucharistického kongresu poctil našich veriacich a prišiel do Maďarska celebrovať slovenskú svätú omšu. Zároveň mu odovzdala na pamiatku tohto dňa drobné darčeky.

Zo svätého písma, z Listu svätého apoštola Pavla Rimanom, čítala ***Ildika Klausová Fúziková***. Brat ***Jakubrafael*** čítal zo svätého evanjelia podľa Matúša. Kantorkou bola ***Katarína Malá***. Slávnostnú omšu sprevádzali spevom ***Budapeštiansky spevácky zbor Ozvena*** a ***Kultúrny spolok pre Mlynky***.

8. september je deň, keď slávime sviatok narodenia Panny Márie, preto bola slávnostná omša zasvätená rodinnému zázemiu nebeskej matky Márie.

Mons. Marek Forgáč tlmočil prítomným slová arcibiskupa metropolitu Košickej arcidiecézy ***Mons. Bernarda Bobera***, ktorý mal pôvodne prísť do Budapešti celebrovať slávnostnú omšu: – *Pri každom slávení Eucharistie stojíme pred tajomstvom úzkeho spojenia Boha s nami, smrteľnými ľuďmi. Toto najvnútornejšie spojenie má meno Ježiš Kristus. On je Božím synom, ktorý zostáva s nami, medzi nami a v nás... Boh sa chce stať pokrmom a každodennou výživou pre ľudí, ktorí v neho veria... Všetci, čo po ňom túžia, môžu z neho získavať silu obete života i svedectvo viery. Určite vždy bude medzi nami veľa ľudí, ktorým bude chýbať základná obživa a každodenný chlieb. Každý deň počúvame prosby o pomoc pre chudobných a trpiacich ľudí, pre tých, ktorí sú spútaní hladom, katastrofami, chorobami a nespravodlivosťou. My sa pokúšame svojím príspevkom a angažovanosťou zapáliť aspoň plamienok nádeje. Lebo kde chýba chlieb, tam chýba zdroj sily a spokojnosť. Ale koľko ľudí trpí ešte horším hladom a dokonca sú to ľudia v našich rodinách. Je to hlad po dôvere, úprimnosti a láske. Je to smäd po porozumení, pokoji, spravodlivosti a zmysle života. Všetci potrebujeme viac pokoja a viac radosti zo života a vieme, že nikdy nám to nebude stačiť. Vždy budeme túžiť po lepšom živote. Budeme túžiť po večnom živote. Preto nám tak dobre padnú Ježišove slová: „Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohoto chleba, bude žiť naveky.“ Kúsok chleba, ktorý nám dáva Ježiš Kristus, nám dáva silu ísť ďalej... Ježiš je pre nás prameň pokoja a obetavej lásky... Rozprávajme sa s ním, chváľme a prosme ho..., ale nadovšetko buďme pripravení živiť sa ním, prijímať ho v Eucharistii.*

Prítomným sa prihovoril aj pomocný biskup bratislavskej arcidiecézy ***Jozef Haľko*** a pozval ich do bratislavskej Katedrály sv. Martina, na svätú omšu, ktorú tam 13. septembra celebroval pápež František.

Na záver sa Mons. Marek Forgáč poďakoval veriacim, že vytvorili jedno pekné spoločenstvo viery, jednu veľkú rodinu a osobitne sa poďakoval speváckom, ktorí spríjemnili liturgiu, urobili ju veľmi peknou a slávnostnou. Potešil sa aj slovenským krojom. Poďakoval otcovi farnosti Petrovi Miklósovi Varghovi, že prepožičal kostol na túto slávnostnú omšu, ako aj spolubratom kňazom.

Po cirkevnom obrade nasledoval koncert Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena pod taktovkou dirigenta ***Adama Baláža Galambosa***, ktorý si už v civilnom odeve vypočuli aj kňazi. ***Monika Szelényiová***, predsedníčka *Slovenskej samosprávy VIII. obvodu,* hlavného organizátora slávnostnej svätej omše, na záver zvlášť poďakovala Petrovi Miklósovi Varghovi za prepožičanie kostola. Vďaku vyjadrila aj všetkým zborom, inštitúciám, organizáciám a aktivistom, ktorí sa nejakým spôsobom podieľali na organizovaní slovenskej svätej omše a pozvala prítomných na agapé.

ĽF

Fragmenty z minulosti Slovákov v Peštianskom

– Keď som skončil so zbieraním materiálu o Slovákoch v Peštianskom Alžbetíne, vydýchol som si, – povedal amatérsky bádateľ rodokmeňov z *Pilíšskej Čaby* ***Štefan Kochnyák*** v XX. obvode Budapešti na stretnutí organizovanom *Slovenskou samosprávou obvodu* na čele s ***Alžbetou Árgyelánovou.*** *– Bol to ťažký pôrod. Najväčším problémom bolo, že som v archívoch našiel veľmi málo dokumentov, ktoré sa týkali konkrétne Slovákov. Preto som využil najmä svoje 25-ročné skúsenosti s výskumom rodokmeňov a miestnej histórie,* – konštatoval Š. Kochnyák na úvod svojej prednášky a pokračoval: *– Túto medzeru som dokázal vyplniť na základe rôznych súpisov, zápisov o narodení, krste, uzavretí manželstva, úmrtí občanov, cirkevných, občianskych, vojenských a iných sčítaní ľudu, ktoré som doplnil o spomienky súčasných alebo bývalých členov tunajšej komunity. Formovanie sa a lokálna história Peštianskeho Alžbetína, kedysi pomenovanému Erzsébetfalva (Alžbetín), je úzko spätá so Slovákmi. Alžbetín spolu s Kossuthovou dedinou vznikol rozparcelovaním časti bývalej Gubačskej pustatiny koncom 60. rokov 19. storočia.* Š. Kochnyák mal aj preto ťažkú úlohu, lebo v dokumentoch sú všetky osoby, ktoré pochádzali z územia Uhorska, označené ako občania maďarskej/uhorskej národnosti. Ktorí sú Slováci, to mohol zistiť len vtedy, ak bol uvedený ich materinský jazyk. Podľa toho väčšina osadníkov v čase posudzovaného obdobia pochádzala z Moravy, Čiech a Galície. Z územia Uhorska prichádzali z Trenčianskej, Nitrianskej, Spišskej a Šarišskej župy. Dôvod, prečo nebola uvedená ich národnosť, bol pravdepodobne daný aj politikou doby. Pri skúmaní súčasných registrov a rôznych súpisov možno konštatovať, že so slovenskými priezviskami sa môžeme stretnúť v počiatkoch rozbehnutia výroby v Tehelni Gubacs.

Ako príklady Š. Kochnyák uviedol: – ***Zsuzsanna Kisik***, narodená 26. augusta 1869 – dieťa ***Józsefa Kisika*** a ***Anny Csicsmaneczovej***. Pochádzali z Nitrianskej župy a krstní rodičia boli tiež slovenskej národnosti: ***Antal Liszák*** a ***Mária Kottira*** – ich bydlisko bolo zapísané ako Gubačská pustatina. Prvý slovenský pôrod zaregistrovaný v Alžbetíne bol 13. apríla 1873, keď sa narodila ***Katalin Krizsán*** – dcéra helvétskeho mliekara ***Andrása Krizsána*** a ***Julianny Zsalizsákovej***.

Prvé manželstvo uzavrel podľa bádateľa 4. októbra 1879 kováč ***Pál Csernyánszky*** z osady *Korytné* v Nitrianskej župe, za ženu si vzal vdovu ***Jozefu Takácsovú***, ktorá sem prišla z *Adonyu* vo Fejérskej župe.

Prvý záznam o úmrtí občana slovenského pôvodu pochádza z 2. mája 1892, keď zomrel 66-ročný vdovec ***József Sztatecsnyi*** pochádzajúci z *Trnavy* v Prešporskej (Bratislavskej) župe.

V prvom období sa v Alžbetíne usadili väčšinou nádenníci, bíreši, slúžky a robotníci. Veľké percento populácie však prežilo svoj život ako robotníci. Niektoré slovenské mená z týchto rokov: ***Gilány, Mihalek, Kozár, Zatlaczki, Adamecz, Hodubek, Paulik.***

Slováci, ktorí sa tu usadili, boli rôzneho vierovyznania, čo sa prejavilo aj na sociálnom a spolkovom živote. Nepodarilo sa objaviť žiadny dokument, ktorý by spomínal slovenský spolok. Urýchlenie maďarizácie, ktoré bolo v tomto období charakteristické pre obyvateľstvo hlavného mesta, sa tu neprejavovalo príliš zjavne. V dôsledku silnej imigrácie remeselníkov nemeckého, českého, moravského a slovenského pôvodu počet dvoch hlavných národností, nemeckej a slovenskej, neklesal, ale v rokoch 1880 až 1910 rástol. Napríklad šuster – čižmár ***János Mrovcsák*** pochádzal zo Spiša, krajčír ***János Borak*** z Oravskej župy, taktiež ***Ignác Dvorzsák***, sústružník ***János Palenik*** z Gemera predpokladali, že sa im bude dariť v rýchlo sa rozvíjajúcej a prosperujúcej obci. Medzitým sa objavujú prisťahovalci aj z južných končín krajiny. Š. Kochnyák v tejto súvislosti spomenul murára s menom ***Pál Ruzsicska***, ktorý bol pravdepodobne prvým Slovákom z *Békešskej Čaby,* ktorý sa usadil v Alžbetíne. Podarilo sa zistiť, že roku 1900 žilo v Alžbetíne 15 tisíc obyvateľov, z nich 477 sa hlásilo za Slovákov.

Prvá svetová vojna si vyžiadala obete aj z tejto obce. Po vojne, v roku 1919, sa sem spolu s rodičmi presťahovala neslávne preslávená ***Anna Ratkóová***, ktorá mala tiež slovenské korene. Štefan Kochnyák našiel študentov a absolventov slovenskej národnosti aj v dokumentoch gymnázia Lajosa Kossutha. Od 20. rokov 20. sto-

Alžbetíne

Foto: ĽF

ročia zistil napríklad, že ak boli uvedené jazykové znalosti maturantov, možno predpokladať, koľko slovenských študentov navštevovalo školu. Objavujú sa mená ako ***Melis, Dobronszky, Plachy, Hornyicsek, Polacsek, Drobni, Csrepka, Zatykó, Gyurcsek, Witek.*** Potom sa rozbehla maďarizácia priezvisk, na začiatku 30. rokov minulého storočia zaviedli pre občanov pracujúcich v štátnom sektore povinnosť používania maďarských priezvisk. Postihlo to nielen Slovákov, ale aj Nemcov, Židov a Srbov.

Keďže z dôvodu ochrany osobných údajov nie je možné dostať sa k zoznamu miestnych obyvateľov, bádateľ sa pokúsil objaviť slovenské priezviská v cirkevných registroch.

V súčasnosti existuje pomerne málo informácií o pôvode obyvateľov so slovenskými koreňmi, žijúcich v tejto časti hlavného mesta. Ľudia vedia o svojich predkoch málo. O niektorých vieme, že pochádzajú z *Békešskej župy*, z *Čabačudu* a *Sarvaša*.

Štefan Kochnyák vykonal náročný výskum, aby zistil nové informácie o minulosti Slovákov v Peštianskom Alžbetíne, za čo mu boli miestni obyvatelia vďační. Jeho prednáška v knižnici Csili zaujala okrem priaznivcov miestnej slovenskej samosprávy aj poslankyňu Samosprávy XX. obvodu a predsedníčku výboru pre vzdelávanie, kultúru, mládež a informatiku ***Katalin Feketeovú*** a národnostnú referentku ***Ildikó Marosiovú Benedekovú.***

Erika Trenková

Nové pracovné zošity v budapeštianskej škole

Na začiatku školského roka žiakov II. stupňa *slovenskej školy v Budapešti* čakalo prekvapenie. Do rúk každého z nich sa dostal nový pracovný zošit z matematiky.

V súčasnosti zmeny obsahu učiva matematiky menia spôsob práce na hodinách, aj formy upevnenia učiva pri domácej príprave na vyučovanie. Pracovné zošity rešpektujú poradie tematických celkov v schválenom rámcovom učebnom programe a jeho hlavné zámery. Slúžia na precvičenie a upevnenie učiva, využívajú štruktúru pozitívneho stereotypu.

Každý pracovný zošit obsahuje základné pojmy daného učiva, množstvo príkladov od jednoduchších k zložitejším. Úlohy sú vhodnou pomôckou pri príprave na štúdium na strednej škole (gymnáziu) s perspektívou jeho úspešného ukončenia – maturity z matematiky v slovenskom jazyku.

Žiaci si v nich nájdu aj úlohy na prestávku – zábavné matematické úlohy na voľné chvíle. Posledné strany sú venované základným odborným slovensko-maďarským pojmom.

Súčasťou každého pracovného zošita sú karty s učivom matematiky v slovenskom jazyku – Zaokrúhľovanie prirodzených čísel, Zlomky I. a II., Znaky deliteľnosti, Druhy uhlov.

Textovú prípravu a farebné spracovanie týchto zošitov sa nám podarilo realizovať z finančných prostriedkov

Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Vďaka tejto podpore sme vytlačili spolu 150 kusov pracovných zošitov, do každého z nich je vložená pojmová karta so základným učivom v danom ročníku.

Veríme, že nové zošity podporia zvyšovanie úrovne vzdelávania našich detí, a to predovšetkým z hľadiska znalosti slovenského jazyka pri riešení matematických úloh.

Mária Kvašňáková,
vyslaná učiteľka MŠVVaŠ

Foto: M. Kvašňáková

S Vertigom o lete po lete

Jar bola tohto roku zase plná neistoty, podobne ako tomu bolo už aj minulý rok: podarí sa nám realizovať tradičné letné podujatia? A čo so skúškami? Predstaveniami? Ako vôbec plánovať? S týmito do istého času nezodpovedanými otázkami sa stretávali mnohí z nás. Môžeme plánovať realizáciu podujatí ako tradične na Slovensku, alebo radšej zostať v Maďarsku?

Na našu veľkú radosť sa napokon v lete uskutočnili obe divadelné podujatia, ktorých cieľovou skupinou sú deti a mládež a ktorých hlavnou náplňou je nacvičenie krátkych divadelných predstavení. V dňoch 18. – 25. júla to bola *divadelná dielňa* – workshop v Svätom Jure pre gymnazistov a staršiu mládež (počet účastníkov: 8 mladých ľudí z rôznych častí Maďarska) a v dňoch 1. – 7. augusta *divadelný tábor* pre žiakov základných škôl v Alkári (zúčastnilo sa spolu 30 detí zo 6 škôl). V tomto prípade už totiž podmienky vycestovania na Slovensko neboli celkom jednoznačné, z tohto dôvodu sme radšej – po 2. raz v 28-ročnej histórii táborov – zostali v Maďarsku.

Je potešiteľné, že tak v divadelnej dielni, ako aj v divadelnom tábore sme medzi účastníkmi našli žiakov budapeštianskej slovenskej školy. Do Svätého Jura vycestovali absolventky nultého ročníka gymnázia: ***Alexandra Szabóová, Hanna Nyergesová*** a ***Stella Styevóová***. Po počiatočných rozpakoch a istých obavách – napokon, väčšiu časť nultého ročníka absolvovali dištančnou formou, čo v prípade učenia jazyka veru nie je výhoda – sa veľmi úspešne zapojili do skúšobného procesu. Pridal sa k nim bývalý študent slovenského gymnázia, už skúsený divadelník ***Ján Zolvan***, ktorý t. č. študuje na UKF v Nitre a ktorý, mimochodom, vycestoval aj do Alkára, kde pomáhal ako hudobník a pomocník pána profesora ***Bela Felixa***. Sem zase z budapeštianskej slovenskej školy zavítali súrodenci ***Nelli*** a ***András Soltiovci*** (Nelli sa do predstavenia zapojila ako gitaristka), ***Dóra Kata Szekeresová, Dorina Erősová*** a pridala sa k nim ***Mirjam Mészárosová***, takisto z Budapešti.

V prípade oboch divadených letných podujatí sa vytýčené ciele splnili: v divadelnom tábore sa zrodili dve predstavenia: rozprávka *Tri dary* a balada *Havraní kameň,* v divadelnej dielni predstavenie pre väčších *Ach, tá láska nebeská*. Ako inak, všetky tri zožali veľký úspech.

Medzitým však pokračovala aj druhá línia našej práce, a to tvorba predstavení. Naše najnovšie predstavenie *Fila chytá vlhu* slovenského dramatika ***Ondreja Šulaja*** a režiséra ***Andrása Nagya*** prešla od nápadu inscenovať túto divadelnú hru naozaj ťažkým vývojom, veľkým časovým posunom, spôsobeným pandémiou a viacerými personálnymi zmenami. S textom sme začali pracovať už na jeseň 2020 a potom, postupne, sme sa cez online čítačky až po priestorové skúšky v lete tohto roku šťastne prepracovali k úspešnej augustovej premiére. Nemenej jednoduchý osud malo aj predstavenie, ktoré sme prichystali pre deti – rozprávka *Varené vajíčko nespieva* autora a režiséra ***Silvestra Lavríka*** z Bánovského pokútneho divadla, ktorá mala svoju letnú predpremiéru v dedinke Jášč a premiéru v auguste na festivale Jelen/Lét v budapeštianskom Národnom divadle.

Čo bude ďalej, to sa v tomto momente neodvážim predpovedať, pretože v uplynulom poldruha roku som sa pri zverejnení plánov Vertiga veru neraz popálila, veď všetko bolo horšie, než sme plánovali. Samozrejme, dúfame, že budeme môcť realizovať naše tradičné jesenné podujatia a že sa budeme môcť vybrať za divákmi a oni prídu k nám. Veď preto sme tu...

Držme si navzájom palce!

DO

Foto: Vertigo

Fila chytá vlhu v podaní Slovenského divadla Vertigo

Foto: ĽF

V Srbskom divadle v Budapešti bolo 16. augusta opäť počuť slovenské slovo. Divadlo bolo totiž dejiskom premiéry najnovšej hry *Slovenského divadla Vertigo*. Po viac ako roku sme mali opäť možnosť vidieť na javisku profesionálnu zložku Vertiga, ktoré je našim srdciam veľmi blízke, o čom svedčí aj mimoriadny záujem divákov.

Divadelná hra ***Ondreja Šulaja*** *Fila chytá vlhu* vznikla na motívy poviedky slovenského spisovateľa ***Vincenta Šikulu***. Dramaturgie sa aj tentoraz ujala ***Daniela Onodiová***. Do kresla režiséra sa posadil ***András Nagy***, ktorý si zahral aj vedľajšie postavy Jana a gardistu. Divadelná hra nevznikala ľahko, ale A. Nagy sa zhostil svojej úlohy skutočne bravúrne. Skvelé herecké výkony v podaní ***Orsolye Holecskovej, Mariána Viskupa, Violy Thirringovej*** a Andrása Nagya boli spojené s krásnym vizuálnym zážitkom v podobe tieňohry so svetlami a živým hudobným sprievodom v podaní huslistky ***Brigitty Balogovej***.

„... Vlha. Sťahovavý vták. Samček je krajší ako samička, krajšie spieva, no je aj prefikanejší. Najprv samičku vábi, zaliečavo jej spieva. Dividlio, dividlio, dividlio! Potom sa na ňu jednoducho vykašle a zdúchne. Frnk!...“

Nie, to nie je výňatok z ornitologickej encyklopédie, ale časť divadelnej inscenácie Fila chytá vlhu. Dojemného, ale predsa veselého príbehu Fily a Jana. Príbeh „obyčajných“ ľudí, ktorých sa či chcú alebo nechcú dotknú peripetie dejín.

Vždy pozitívne naladená Fila je jednoduché dedinské dievča, ktoré po čase podľahne vábeniu mimoriadne prefikaného Jana. Hoci najväčšiu radosť v živote Fily predstavuje vinohrad, ktorý zdedila, pod tlakom Jana sa ho rozhodne predať a presťahuje sa s ním do malej mestskej izbičky. Kým ona vysedáva v izbičke, na ktorú si nedokáže zvyknúť, beťár Jano si behá po svete a naháňa jarabičky, lepšie povedané jarabičku Mariku z Nitry. Po tom, ako značnú časť nadobudnutých peňazí za vinohrad Jano prepije a druhú časť prefláka na zbytočnosti, postupne popredáva všetko, čo doma nájde. Kým si Fila pokorne žije v malej prázdnej izbičke a čaká na Jana, za jej dverami sa odohrávajú mimoriadne dôležité historické momenty, akými je rozpad Česko-Slovenska a vznik Slovenského štátu. Hoci toto obdobie krátko po prvej svetovej vojne až do začiatku šesťdesiatych rokov nie je jednoduché, protagonisti príbehu sa na udalosti pozerajú s akýmsi odstupom a posudzujú ich vlastnou logikou, čo vedie ku komickým momentom.

S touto hrou sa Slovenské divadlo Vertigo predstavilo 9. septembra v Národnom divadle v Budapešti v rámci národnostného divadelného festivalu Jelen/Lét

DČ (ĽN)

Výstava Juraja Ezüsta

Foto: András Horti

Začiatkom júla v priestoroch *Slovenského inštitútu* otvorili výstavu venovanú 85. výročiu nedožitých narodenín akademického maliara ***Juraja Ezüsta*** (Strieborného by sa mne osobne páčilo viac). Kurátorom výstavy bol jeho syn ***Zoltán Gy. Ezüst*** a na jej realizácii sa podieľal Slovenský inštitút spolu s *Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku*. Ako je vám, milí čitatelia, iste známe, Juraj Ezüst je rodákom z Békešskej Čaby, vystavené diela zachytávajú každodenný život predovšetkým na Dolnej zemi a aj tunajšiu tradičnú kultúru. Ich autor však dlhé roky žil a tvoril v Budapešti. Ja som mala dokonca to šťastie stretnúť sa s ním osobne v jeho domove a z tohto stretnutia som si odniesla aj jedno z jeho diel, pravda, nie to, ktoré mi padlo do oka, toho sa autor nehodlal vzdať, ale aj tak je to dobrý pocit mať doma niečo z tvorby slovenského umelca z Maďarska.

Slovenskú samosprávu Budapešti na výstave zastupovala jej predsedníčka ***Edita Hortiová***, ktorá sa počas prehliadky obrazov zoznámila s manželkou umelca a synom Zoltánom, ktorý zdedil po otcovi talent a tak isto maľuje. Vysvitlo, že má pozbieraný materiál pre album svojho otca Juraja Ezüsta, ktorý má v úmysle vydať, len mu naň chýbajú hmotné prostriedky. Edita Hortiová mu navrhla, aby sa v tejto súvislosti obrátil o pomoc na naše obvodné samosprávy, aby pomohli spoločne vydať album venovaný pamiatke Juraja Ezüsta. Verím, že sa to podarí.

ĽF

Umenie Tomáša Baloga

Ako predsedníčka *Slovenskej samosprávy XV. obvodu Budapešti* mám v úmysle zapojiť do kolobehu slovenského kultúrneho života v hlavnom meste aj členov mladšej generácie, aby sme príslušníkov našej komunity oboznámili s novými talentmi. Povzbudená touto myšlienkou, respektíve zážitkami z niekdajších záujmových krúžkov kreslenia na slovenskom gymnáziu v Budapešti a zvedavosťou, veď od odchodu zo školy sme sa nestretli, som vyhľadala Tomáša Baloga s návrhom usporiadať výstavu. Veľmi sa mi potešil a rovnakú radosť mal aj z môjho návrhu. Vysvitlo však, že po maturite na slovenskom gymnáziu v Budapešti sa odsťahoval do cudziny. Teraz žije v Anglicku a aj jeho diela sú k dispozícii len tam. Tradičná výstava teda neprichádzala do úvahy, bolo treba vypracovať nový plán. V čase jeho príprav do nášho života nečakane zasiahol koronavírus. Prísne protipandemické opatrenia nedovolili usporiadať klasickú výstavu, preto sme ju premiestnili do virtuálneho priestoru, čím sme zároveň vyriešili aj vzdialenosť medzi publikom a umelcovými dielami. Pomocnú ruku pri realizácii výstavy takýmto netradičným spôsobom nám ponúkla spoločnosť BPXV Média a zamestnanci Kultúrneho strediska Csokonaiho, za čo im aj touto cestou ďakujeme.

Keď si s odstupom niekoľkých rokov spomínam na Tomiho, vynára sa mi obraz, ako dôstojne kráča po školskej chodbe a schádza dole schodmi s pomôckami na kreslenie v rukách a so slúchadlami na ušiach. Vtedy platilo v našej škole nepísané pravidlo: jedno schodisko používali gymnazisti a druhé žiaci nižších ročníkov. My „maličkí" sme sa len zďaleka odvážili priblížiť a potajomky pozorovať veľkých gymnazistov. Keď nás Tomi prichytil pri striehnutí, milo nás oslovil a vždy nám ukázal nejakú novinku, napríklad dobrú skladbu alebo jeho nové kresby.

Obidvaja sme navštevovali výtvarný krúžok, v ktorom boli zastúpené rôzne vekové skupiny. Tomi, vstúpiac do triedy, si získal úctu už len svojou prítomnosťou, veď sme poznali jeho nadanie, o ktorom svedčili jeho kresby vyvesené na stene. Stávalo sa, že v kresliarni zaujal miesto vedľa mňa, čo ma natoľko vzrušilo, že len trasúcou rukou som dokázala pokračovať v kreslení. Obyčajne sa mi nedarilo. Cítila som sa vedľa neho neisto, ale on ma vždy oduševnene povzbudzoval. Techniky, ktoré sme sa my v krúžku pokúšali naučiť usilovným cvičením, Tomi zvládal úplne prirodzene, hravo, inštinktívne, bez akejkoľvek námahy.Už vtedy bol veľmi talentovaný.

Online výstavu si môžete pozrieť do decembra 2021 na adrese: https://www.youtube.com/watch?v=zj_10AhQo1w, alebo vo vyhľadávači pod názvom: Szlovák nemzetiség online kiállítás.

Ági Ferencziová

Vernisáž výstavy akademického maliara Ondreja Lehoczkého

Členovia Kruhu priateľov Slovenského Komlóša sa po dlhej prestávke zavinenej pandémiou koronavírusu stretli 6. septembra vo výstavnej sále Slovenského inštitútu na vernisáži výtvarných diel akademického maliara ***Ondreja Lehoczkého***. Ondrej Lehoczky (1927 – 2006) sa síce narodil v susednej Ambózke, ale detstvo prežil a základné vzdelanie získal v Slovenskom Komlóši a preto ho Komlóšania považujú „za vlastného“. S myšlienkou usporiadať komornú výstavu jeho diel prišla ***Enikő Óváriová***, členka vedenia spolku, predsedníčka Slovenskej samosprávy IV. obvodu Budapešti. Vystavené diela pochádzajú zo súkromných zbierok rodiny Óváriovej, ďalej predsedníčky Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena ***Zuzany Hollósyovej*** a umeleckého drevorezbára ***Michala Zsolnaiho.***

Vernisáž spestrilo vystúpenie multiinštrumentalistu Balázsa Szokolaya prezývaného Dongó – Čmeliak, ktorý zahral na gajdách komlóšske ľudové piesne. Následne predsedníčka Kruhu priateľov Slovenského Komlóša ***Alžbeta Hollerová Račková*** predniesla úvodnú reč, v ktorej oboznámila početné obecenstvo, medzi ktorým boli aj rodinní príslušníci už zosnulého umelca, so životným príbehom a umeleckou dráhou Ondreja Lehoczkého. Na začiatku svojho umeleckého pôsobenia zožal úspechy predovšetkým grafickými prácami, drevorytmi a linorytmi. V priebehu mnohých rokov vyskúšal viaceré výtvarné techniky počnúc sochárstvom a končiac reliéfnym tvárnením plechov. Až neskôr sa začal venovať výlučne maliarstvu. Zo začiatku sa inšpiroval predovšetkým dedinským prostredím. V tomto období vznikli jeho obrazy stvárňujúce dolnozemské sálaše nachádzajúce sa na nekonečnej rovine. Rád a s láskou maľoval starých ľudí. V tomto období vznikli jeho žánrové obrazy zvečňujúce obyčajných ľudí v každodenných situáciách. Ním vytvorené zátišia zobrazujú väčšinou predmety každodennej potreby. Medzi milovníkmi dekoratívneho umenia sú dodnes populárne jeho kytice kvetov. Lehoczkého obrazy aj v súčasnosti môžeme vidieť na aukciách. Jeden aukčný dom napríklad ponúka jeho olejomaľbu slnečnicových kvetov s označením, že ide o dielo s duchom impresionizmu. Jeho obrazy sa nachádzajú v mnohých domácich a zahraničných súkromných i verejných zbierkach. Ďalšie podrobnosti o živote a diele Ondreja Lehoczkého sa záujemcovia mohli dozvedieť z krásnej brožúrky vydanej pri tejto príležitosti.

Účastníkom vernisáže sa prihovoril aj umelecký drevorezbár, komlóšsky rodák ***Michal Zsolnai***. Zaspomínal si na Ondreja Lehoczkého ako na dobrého priateľa a na spoločne prežité chvíle v rôznych umeleckých tvorivých táboroch, kde sa navzájom inšpirovali. S hrdosťou upozornil na obraz s názvom *Tri grácie*, zaradený do kolekcie výstavy, ktorý zobrazuje tri jeho dcéry.

Alžbeta Hollerová Račková dodala, že výstava bude inštalovaná aj v Slovenskom Komlóši, kde ju doplnia o ďalšie obrazy nachádzajúce sa v zbierkach komlóšskych milovníkov krásneho umenia.

Po prehliadke vystavených diel sa účastníci vernisáže podelili o svoje dojmy z expozície pri ochutnávke komlóšskej klobásy a čaši vína.

Pavol Beňo

Foto: ĽF

Prezentácia publikácie Ľudová religiozita v Pišpeku v Budapešti

Slovenská samospráva XIV. obvodu Budapešti začiatkom júla predstavila v rámci série programov *Záložka* publikáciu ***Domonkosa (Dominika) Voltera*** s názvom *Ľudová religiozita v Pišpeku / Püspökhatvan népi vallásossága*.

Vzhľadom na pandémiu koronavírusu sa na podujatí v Dome národností obvodu mohla zúčastniť len hŕstka záujemcov, ale ich citeľná podpora a veľký záujem určite kompenzovali autora za to, že knihu mohli predstaviť takmer v rodinnom kruhu. Prezentáciu otvorila a celý program dvojjazyčne moderovala predsedníčka samosprávy ***Anna Ištvánová***. Na krste knihy sa zúčastnila predsedníčka *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* ***Alžbeta Hollerová Račková***, krstným otcom publikácie sa stal riaditeľ *Slovenského odborného kolégia v Budapešti* ***Juraj Rágyanszki.***

Prvú dvojjazyčnú monografiu štipendistu samosprávy Dominika Voltera predstavila docentka ***Mária Žiláková*** formou rozhovoru s autorom. Subjektívne otázky sa týkali najmä motivácie autora, prečo sa v dospievajúcom veku ako gymnazista rozhodol zaznamenávať folklórny materiál namiesto hrania sa s múdrym telefónom, za akých okolností vznikla kniha, či mal pomocníkov pri zbieraní materiálov a pri písaní publikácie, ale prítomných zaujímalo aj to, ako ďalej v budúcnosti. Dozvedeli sme sa, že ako 15-ročný sa začal zaujímať o slovenský materinský jazyk svojej

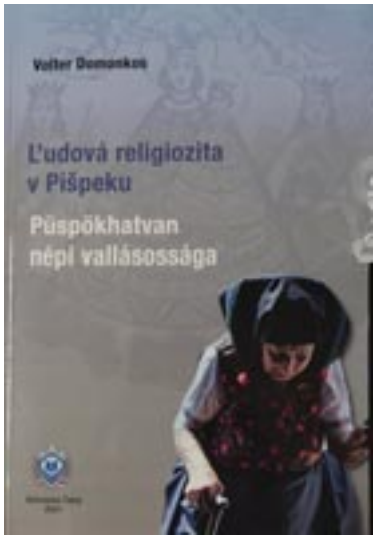

starej mamy a pocítil nutnosť pričiniť sa o uchovanie pišpeckého nárečia, ktoré ovláda už iba najstaršia generácia Pišpečanov. Aj ako laik si všimol, ako uviedol, že *„je to jedinečná hodnota našej lokálnej society"*, preto sa podujal na zaznamenávanie slovenského spevného materiálu a textov.

Odborné otázky sa týkali charakterizovania druhov materiálov (písané a živé ústne tradície), akou cestou sa k letákom dostali veriaci, ktoré tematické okruhy sú v nich zastúpené, kde boli vytlačené? Dozvedeli sme sa, že tieto drobné tlače sa predávali na pútnických miestach a keďže Pišpečania chodili na viacdňové mariánske púte, prinášali si domov tieto letáky na pamiatku. Čo sa týka jazyka, Pišpečania používali v religióznom živote viacero jazykových variet – dobovú varietu slovakizovanej češtiny, ale často v spievanej podobe vsúvali do textov aj elementy lokálneho slovenského nárečia stredoslovenského typu.

Autor sa nezabudol poďakovať každému, kto pomáhal pri zrode jeho publikácie – či z obsahového, alebo technického hľadiska a, samozrejme, poďakoval aj svojej rodine a kamarátom za podporu a pomoc.

Po predstavení knihy nasledoval krst čerstvo vytlačeného zväzku, čoho sa ujal Juraj Rágyanszki, ktorý pokrstil knihu lupeňmi ruží a niekoľkými kvapkami šampanského. Potom už nasledovala voľná diskusia o knihe a občerstvenie.

Vydavateľom publikácie Domonkosa (Dominika) Voltera Ľudová religiozita v Pišpeku / Püspökhatvan népi vallásossága je Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku. Vydanie podporili Slovenská samospráva v Pišpeku, Slovenská samospráva Zugló, Slovenská samospráva VI. obvodu Budapešti, Študentská samospráva Filozofickej fakulty Univerzity Loránda Eötvösa a Správa fondov Gábora Bethlena. Recenzentkami knihy sú Anna Ištvánová a Mária Žiláková, jazykovými lektormi Nóra Volterová a Vlasta Zsákaiová, lektorkou notových záznamov Ágnes Gelencsérová, prekladateľmi Juraj Rágyanszki, Nóra Volterová a Mária Žiláková.

Kristína Estera Szudová

Foto: K. E. Szudová

Slovenské čajové popoludnie

Foto: ĽF

Hneď prvý deň po uvoľnení núdzového stavu, 16. júna 2021, Slovenská samospráva II. obvodu usporiadala v poradí druhé slovenské čajové popoludnie. Hlavnými hosťami boli *predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* ***Alžbeta Hollerová Račková***, *parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku* ***Anton Paulik*** a *slovenský národnostný referent Ministerstva ľudských zdrojov* ***Štefan Kraslán***. Spolu s nimi prijali pozvanie na stretnutie, ktoré prebiehalo výlučne v slovenskom jazyku, aj mnohí poslanci slovenských volených zborov pôsobiacich v Budapešti, ako aj obyvatelia hlásiaci sa k slovenskej komunite. Prítomných privítala predsedníčka samosprávy ***Ľubomíra Fallerová*** a hneď na úvod položila otázku súvisiacu so sčítaním obyvateľstva, ktoré bolo presunuté na rok 2022. Odpovede sa ujal Anton Paulik. Uviedol, že v tejto veci už konzultoval so štatistickým úradom. Spomenul, že v roku 2011 boli v dotazníku tri otázky týkajúce sa národnostného pôvodu: materinský jazyk, národnosť a ďalší jazyk používaný v rodinnom kruhu. Tieto otázky zostali. Terajšie sčítanie bude elektronické a elektronicky budú zaznamenávať údaje aj sčítací komisári. Prakticky to vyzerá tak, že odpovedať bude treba na každú otázku, inak systém nedovolí postúpiť ďalej. Najprv bude treba vyplniť osobné údaje a adresu, potom národnosť, vierovyznanie, ďalej budú nasledovať klasické otázky, ktoré boli aj doteraz. Miestni notári dostanú písomné pokyny, ako majú postupovať pri prípravách a tam, kde pôsobia národnostné samosprávy, by mali do prípravnej fázy nejakým spôsobom zapojiť aj tie. My by sme už predtým mali nájsť ľudí, ktorí budú ochotní zapojiť sa do tejto práce. Po základných informáciách sa rozprúdila živá diskusia. Konateľ spoločnosti SlovakUm Imrich Fuhl navrhol zabezpečiť laptopy pre mladých ľudí, ktoré by si mohli nechať, ak sa zapoja do sčítania stanoveného počtu obyvateľov. Alžbeta Hollerová Račková vravela o tom, že v CSSM uvažujú nad možnosťou prepojiť prípravy na sčítanie s prípravami na voľby, ktoré tiež budú v roku 2022. Voľby budú pravdepodobne na jar, sčítanie na jeseň. Vlasta Zsákaiová navrhla usporiadať v jednotlivých obvodoch stretnutia obdobné dnešnému, na ktorých by organizátori poskytli účastníkom konkrétnu pomoc. Iste by sa našla možnosť zabezpečiť k tomu niekoľko laptopov a šikovných ľudí. Alžbeta Hollerová Račková navrhla obrátiť sa v tejto veci na štipendistov alebo na členov slovenského kolégia.

Počas popoludnia, ktoré sa pretiahlo do večerných hodín, sa hovorilo aj o cyrilo-metodskej ceste, o tom, že Zalavár, niekdajší Blatnohrad, sa môže stať pamätným historickým miestom, o blížiacom sa Dni Slovákov v Maďarsku, ako aj o tom, že k nám čoskoro zavíta na pracovnú návštevu predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Po pracovných témach zostal čas aj na priateľské rozhovory za bielym stolom, ktoré tiež prebiehali v slovenskom jazyku.

ĽF

Opäť Dni mesta v Novej Pešti

Foto: András Számel

V posledný augustový víkend sa vo IV. obvode Budapešti konali tradičné Dni mesta. Keďže vlani museli pre pandémiu koronavírusu oslavy zrušiť, členovia Slovenskej samosprávy Novej Pešti sa na ne tohto roku pripravovali s veľkým elánom.

Národnostné samosprávy dostali možnosť predstaviť sa v nedeľu na Námestí svätého Štefana. Príležitosť využilo šesť zborov. Okrem Slovákov sa prezentovali Gréci, Poliaci, Nemci, Arméni a Srbi. Z hlavného javiska sa ozývala hudba a spev, diváci sa mohli kochať vo vystúpeniach tanečných súborov. V stanoch na námestí národnostné samosprávy vítali svojich hostí rôznymi lahôdkami a prekvapeniami.

Slovenská samospráva pripravila ochutnávku békeščabianskej klobásy a milovníkom turizmu ponúkala široký sortiment brožúr a máp, ktoré jej poskytlo *Zahraničné zastúpenie cestovného ruchu Slovenskej republiky*. Inštalovala aj menšiu výstavu o slovenských pltníkoch, exponáty jej zapožičala *Slovenská samospráva XIII. obvodu.* V kultúrnom programe si návštevníci Dňa Novej Pešti mohli vypočuť slovenskú ľudovú hudbu v podaní čabianskej skupiny *Talléros*.

V slovenskom stane bol po celý deň veľký ruch. Navštívilo ho okolo 50 hostí, Slovákov z rôznych obvodov Budapešti.

Enikő Óváriová

Slovenský deň v Čorváši

Od 10. do 12. septembra bolo v Čorváši rušno. Miestna slovenská samospráva, na čele ktorej stojí ***Alžbeta Hugyiková,*** totiž usporiadala svoj tradičný, v poradí deväťnásty Slovenský deň, presnejšie dni plné hodnotných programov. V rámci spolupráce s touto samosprávou sme aj my, poslanci *Slovenskej samosprávy II. obvodu Budapešti,* mali česť tešiť sa z ovocia ich usilovnej, obdivuhodnej práce. Okrem nás organizátori pozvali na slávnosti aj svojich dlhoročných priateľov zo Slovenska: *Klub seniorov*, *Klobáskový klub* a *Citarovú skupinu Dió héj* zo Sládkovičova, ako aj domáce kultúrne telesá – čorvášsky *Citarový súbor KISZE* a *Folklórny spevácky krúžok pre zachovanie tradícií z Čabačudu*. Miestnu samosprávu zastupovala *vicestarostka* ***Valéria Veresková Salaová***. Pozvanie organizátorov prijali aj *generálny konzul Slovenskej republiky v Békešskej Čabe* ***Emil Kuchár*** a *podpredseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* ***František Zelman***.

Foto: Alžbeta Hugyiková

Prvý deň sme spoločne s hosťami zo Slovenska navštívili *Tkáčsku a krajčírsku dielňu rodiny Hudákovej*, kde nás pani *Júlia* spoločne s dcérou *Mariannou* a synom *Csabom* oboznámili s históriou dielne a jej úspechmi. Dobové odevy, ktoré tu zhotovujú, predstavili nielen doma, ale aj v mnohých štátoch sveta. Pred večerným posedením v konferenčnom stredisku Hérics sme zašli na cintorín, aby sme si zaspomínali na jedného z najaktívnejších podporovateľov miestnej slovenskej samosprávy ***Kálmána Széla***, ktorý sa stal obeťou koronavírusu.

V sobotu predpoludním sme sa zišli v areáli slovenského spoločenského a národopisného domu, kde slovenská samospráva odovzdala do užívania ďalšie obnovené priestory. Slovenské národnostné poslankyne spoločne so skupinkou miestnych obyvateľov, vždy ochotných pomôcť, realizovať nielen kultúrne programy zboru, ale v posledných rokoch najmä obnovovať dve zubom času veľmi poškodené budovy, ktoré získali roku 2017 od samosprávy mesta, vytrvalo krok za krokom obnovujú vonkajšie i vnútorné priestory areálu. Tentoraz odovzdali do užívania kanceláriu, v ktorej je umiestnená knižnica a čitateľský kútik, na čo získali podporu od štátneho tajomníka pre cirkevné a národnostné vzťahy pri Úrade predsedu vlády a od Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku. Slová uznania im vyslovili *E. Kuchár, F. Zelman* i *V. Veresková Salaová,* a obdiv prejavili všetci účastníci slávnosti.

Popoludní sme sa zišli na bohoslužbách v evanjelickom kostole. V maďarskom jazyku slúžil liturgiu ***András Zsíros,*** po slovensky sa prítomným prihovoril a spieval ***Tibor Mótyán*** zo Sarvaša. Brat farár v kázni zdôraznil potrebu a význam zachovávania tradícií. Tibor Mótyán sa nám zdôveril, že on nie je pyšný, ani hrdý na svoje slovenské korene, lebo to môže viesť k nadutosti, povýšenosti, lež je za ne vďačný Bohu a svojim predkom za to, že dostal do vienka dva materinské jazyky a dve kultúry.

Z kostola sme sa presunuli do neďalekého domu kultúry, kde sa zišlo viac ako stopäťdesiat ľudí, aby si vypočuli slávnostné príhovory a pozreli vystúpenia už spomenutých skupín a súborov. Koncert naladil prítomných do tanca a priateľských rozhovorov. Hudbu zabezpečil miestny interpret ***János Liskai.***

V nedeľu doobeda sme sa poďakovali hostiteľom za príjemne strávené dni, povzbudili ich do ďalšej práce a porozbiehali sme sa do svojich domovov.

Ľ. Fallerová

Budapeštianski slovenskí seniori na výlete

Klub slovenských dôchodcov zorganizoval 10. septembra výlet do kúpeľného mestečka Hévíz so zastávkou v Blatnohrade, teda Zalavári. Keďže väčšina členov nášho klubu mala ešte obavy z nakazenia sa koronavírusom a viacerým pre účasť na iných akciách nevyhovoval termín, na cestu sa vybralo len 17 ľudí.

Odchod bol skoro ráno, o siedmej hodine. Všetci boli veľmi presní. Prvá zastávka bola v Blatnohrade, kde sme v mene Klubu slovenských dôchodcov položili vence k pamätníku sv. Cyrila a Metoda. V dobrej nálade sme pokračovali v ceste do Hévízu. Počasie nám prialo a tak nám nič nebránilo v tom, aby sme sa okúpali v termálnej vode, ktorá mala liečivý účinok na naše kĺby. Boli medzi nami aj takí, ktorí sa venovali nákupom, prechádzali sa na slniečku alebo odpočívali pri dobrej kávičke. Cestou domov sme sa ešte zastavili na brehu Balatonu na langoš a v podvečer sme šťastne dorazili domov. Mali sme príjemný deň a všetci boli spokojní.

Mária Libayová

Poznávací zájazd do kolísok slovenskej vzdelanosti

Dôveryhodné miesto. Toto hodnotenie dostal *Kláštor pod Znievom*, malebné mestečko v srdci Turca, ležiace pod ruinami hradu Zniev, ktoré vyhľadali poslanci *Slovenskej samosprávy II. obvodu Budapešti*. V plánoch samosprávy je návšteva menej známych historických miest na Slovensku, tentoraz to boli budovy prvých slovenských gymnázií – nižšieho evanjelického v Martine a katolíckeho v Kláštore pod Znievom.

O vznik martinského gymnázia sa zaslúžili *Karol Kuzmány, Michal Miloslav Hodža, Jozef Miloslav Hurban* a *Ján Jesenský*. Otvoril ho 23. septembra 1866 M. M. Hodža. Budovu dala k dispozícii martinská evanjelická cirkev a slovenské deti sa tu mohli začať vzdelávať vo svojom materinskom jazyku. Z obáv, aby cisár neodvolal Protestantský patent z roku 1859, sa slovenskí národovci roku 1867 rozhodli, že založia školu na patronátnom základe. Funkciu správcu patronátu prijal novopečený Martinčan, prvý podpredseda Matice slovenskej *Viliam Pauliny-Tóth* a povinnosti s tým spojené vykonával až do zániku školy v januári 1875. Tieto informácie a ešte veľa ďalších zaujímavostí o gymnáziu, neďalekom kostole a o evanjelickej cirkvi a. v. vôbec sme sa dozvedeli od veľmi ochotného zborového farára-konseniora ***Milana Kubíka.***

V Kláštore pod Znievom sme boli milo prekvapení starostlivosťou o miestne historické pamiatky. Uznanie si zaslúžia všetci starostovia, ktorí od roku 1990 dokázali obnoviť schátranú budovu gymnázia, otvoriť pamätnú izbu a obnoviť kaplnku sv. Margity pod Znievskym hradom. Tento rok sa mestečku oprávnene dostalo ocenenie „Dedina roka 2021“.V pamätnej izbe nás s históriou Kláštora pod Znievom oboznámil naslovovzatý odborník, sprievodca srdcom i dušou ***Igor Mikula***. Tam sme sa dopočuli o podmienkach vzniku rímskokatolíckeho reálneho gymnázia, ktoré založili vodcovia slovenského národného života v roku 1869 na čele s *Martinom Čulenom* vďaka úspešnej národnej finančnej zbierke. Študenti z najchudobnejších roľníckych rodín, ktorí pochádzali z Hontu, Liptova, Nitry, Prešporka, Tekova, Trenčína, Oravy, Pešti, Moravy, Turca i Zvolena, dostali možnosť vzdelávať sa aj pre potreby praktického života. A tak znievske gymnázium bolo vlastne školou chudobných. Počas 5-ročnej existencie gymnázia zo 669 študentov vyrástli mnohí národní buditelia, spisovatelia, napr. *Martin Kukučín, Anton Bielek, Ferko Urbánek*. V záhrade pri budove gymnázia založili pestovanie liečivých rastlín, ktoré v súčasnosti obnovili. Vďaka záhradníčke pani *Hakalovej* sme mali možnosť vidieť tam také druhy, ktoré som doteraz považovala za burinu.

Dôsledkom silnejúcej maďarizácie v roku 1874 gymnázium zatvorili. Bol to čierny rok slovenského kultúrneho života. Pri príležitosti 130. výročia vzniku, v roku 1999, obnovili budovu prvého slovenského katolíckeho gymnázia a slávnostne ju odovzdali do užívania verejnosti.

Poslanci Slovenskej samosprávy II. obvodu si v Dolnom Kubíne pozreli dom, v ktorom prežil posledných vyše 20 rokov svojho života *Pavol Országh Hviezdoslav*, v Liptovskom Mikuláši pozoruhodnosti mesta a dom – *múzeum Rázusovcov*, v Oravskom Podzámku *Oravský hrad* a v Zuberci *Múzeum oravskej dediny*. Zhodli sa v tom, že návštevníka tohto kraja očarí nielen krása prírody, ale podmaní si ho aj množstvo pamätihodností, z ktorých vanie bohatá história.

Júlia Horváthová

Foto: ĽF

Momentky z Dňa Slovákov v Maďarsku

Foto: ĽF

Za finančnú podporu poskytnutú na vydanie nášho časopisu srdečne ďakujeme Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Verejnoprospešnej nadácii Zväzu Slovákov v Maďarsku a Slovenskej samospráve VIII. obvodu Budapešti.

S finančnou podporou ÚRADU PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ZAHRANIČÍ

Pri zostavovaní čísla sme čiastočne použili články a fotografie z Ľudových novín a webovej stránky www.luno.hu.

BUDAPEŠTIANSKY SLOVÁK

Časopis Slovenskej samosprávy Budapešti. Náklad: 1000 výtlačkov.
Za vydanie zodpovedá predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti *Edita Hortiová.*
Adresa redakcie: 1054 Budapešť, Akadémia u. 1, tel./fax: (+36 1) 374-0635, email: ssambp@gmail.com
Uzávierka čísla: 20. septembra 2021.
ISSN 1416-6453. Tlač: CZEDE Kft., Budapešť

BUDAPESTI
SZLOVÁK
A FŐVÁROSI SZLOVÁK ÖNKORMÁNYZAT LAPJA
XXVI. ÉVFOLYAM 3-4. SZÁM 2021. SZEPTEMBER

Tanulmányút Horvátországban

Brač szigetén jártak az Angyalföldi Szlovák Önkormányzat képviselői és ösztöndíjasaik.

Martin Kukučín a szlovák realista próza mestere volt. Egykori lakhelye Brač szigetén ma is őrzi a nagy író emlékét. A Szlovák Önkormányzat számára fontos a kapcsolattartás a határon túli szlovák szervezetekkel, valamint a szlovák örökség megőrzése és továbbadása. Ennek jegyében szervezték meg a mostani tanulmányutat is.

A június 29. és július 10. között zajlott horvátországi tanulmányúton a háromtagú képviselő-testületen kívül három Bielik György-ösztöndíjas is részt vett, *Noszlopy András, Patai Olivér és Patai Sámuel*.

Martin Kukučín (Matej Bencúr) fő műve a Dom v stráni-Ház a hegyoldalon című regénye, mely a horvátországi Brač szigetén játszódik, ahol az író is lakott. Martin Kukučín orvos volt Selca településen, egykori házában ma is patika üzemel. A híres regény egy dalmáciai faluban játszódik, az Osztrák-Magyar Monarchia idején. A cselekmény központjában egy tehetősebb paraszt lányának, Katica Beracnak és a falu ifjú földbirtokosának, Niko Dubčićnak a szerelmi kapcsolata áll. Az író a tengermelléki horvát parasztok életét is megörökítette. Talán mintegy jelképeként annak, hogy e korban a paraszti lét problémái mindenütt hasonlóak. Elveheti-e a nemesi ivadék egy paraszti sorban élő szőlősgazda lányát? – teszi fel a Brač-szigeti élet alapos leírásával, az urak és a parasztok életének számos epizódjával teli regény az akkor már alaposan kiélezett társadalmi kérdést.

Kukučín életműve és munkássága a szlovák iskolák tananyagában is szerepel, így egyértelmű volt önkormányzat számára, hogy tiszteletadásunkra elvisszük ösztöndíjasainkat is, hogy ezzel is támogassuk tanulásukat, életszerűbbé tegyük számukra a szlovák irodalmat. az emléktáblánál, mely az író egykori házán található, amelyben a mai napig gyógyszertár üzemel, koszorút helyeztünk el, és megemlékeztünk Martin Kukučínról *Mátrai Zsuzsanna* képviselőtársunk segítségével, aki szlováktanár – mondta el *Hollósy Tiborné*, az Angyalföldi Szlovák Önkormányzat elnöke.

A Bielik György-ösztöndíjat az Angyalföldi Szlovák Önkormányzat több mint 15 éve alapította, az önkormányzat egykori alelnöke, politikus, aktivista emlékére. Pár év kihagyás után 6 éve újraindították az ösztöndíjrendszert, melynek köszönhetően középiskolás és egyetemista fiatalok kapnak lehetőséget betekinteni a nemzetiségi önkormányzati munkába. Több korábbi ösztöndíjas aktív résztvevője ma is a szlovák nemzetiségi közéletnek képviselőként, kutatóként, néptánccsoport vezetőjeként, szlováktanárként vagy egyéb más területeken.

BNP

Angyalföldi szlovákok Látogatás Brač szigetén Tanulmányút Horvátországban (XIII. kerületi Hírnök, 2021. június 15., Közösségi élet)

Kiállítás a Szepességről

Szabadtéri poszterkiállítást rendezett a Klebelsberg Kultúrkúria és a Marczibányi Téri Művelődési Központ a Dr. Genersich Antal Alapítvánnyal közösen az intézmény kerítésén, amit július 22. – augusztus 4-ig láthattak az érdeklődők. A kiállításmegnyitót előadások is színesítették.

A július 22-i eseményt Őrsi Gergely polgármester nyitotta meg: – Ez a szabadtéri tárlat hozzájárul ahhoz, hogy az egykori Szepes vármegye múltját, értékeit megismerhessük. Készítői segítenek feldolgozni a közelmúlt történelmét, amivel hozzájárulnak a jelen megértéséhez és ezáltal a jövőhöz – mondta megnyitó beszédében a polgármester. –A tablókon számos szép és érdekes történet elevenedik meg a Szepességhez kapcsolódóan, de sok tragédia is, ezek között talán Trianon a legsúlyosabb, ami máig velünk élő seb, és amit közösen kell feldolgoznunk. Mint mondta, tavaly a II. Kerületi Önkormányzat is kísérletet tett, hogy ezt a traumát közelebb hozza a mai emberhez. – Megnéztük, hány utca visel az elvett területekhez kapcsolódó nevet, így harminchárom 1920 után átkeresztelt kerületi utca kapott emlékező táblát. A Szepességhez a Lublói utca neve kötődik, ami 1926-ban Ólubló községről kapta a mai nevét – tette hozzá Őrsi Gergely.

Ezt követően Domonkos László író, publicista – a műsorvezető Kondor Katalin újságíró szavaival élve Erdély és a Felvidék szerelmese – beszélt Konrad Sutarski professzorral írt közös, Megőrzésre átvéve című könyvéről, melyben a lengyel Szepességről írtak. Vetítettképes előadásában mesélt az általuk bejárt területről, a Lengyelországhoz csatolt 520 négyzetkilométerről, mely a mai napig őrzi „magyar világ" jellegét, és amelyhez 28 falu tartozik Szepes és Árva megyéből, bár a „régi ország", ahogy Márai írja Szindbád hazamegy című regényében, már csak „a lelkekben" létezik.

Őt követően dr. Szabó Csaba történész, a Magyar Nemzeti Levéltár igazgatója tartott előadást, melynek során elmondta, hogy egymillióra becsülik a középkori magyarországi oklevelek számát, de csak egytizedük, mintegy százezer élte túl a török kort. Mivel a régióban a legtöbb oklevéllel Magyarország rendelkezik, a Szepességet kutató szlovák kutatók is hozzájuk fordulnak. Mint mondta, a Magyar Nemzeti Levéltár a legrégebbi és a legnagyobb közgyűjteményünk. Főépületét 1923-ban adták át a budai Várban, és 80 millió mikrofilmfelvételt őriz. Majd bemutatott egy 1299-ből származó oklevelet a Szepességből, amely Lőcse gazdaságtörténeti jelentőségű irata, és Pesthidegkút 1888-as térképét is, illetve annak dokumentációját, amikor gróf Klebelsberg Kunó 1923-ban megvásárolta hidegkúti kastélyát. Utóbbi dokumentum is a levéltár kincsei között van.

Az est zárásaként Mohai Gábor előadóművész Veres Péter Én nem mehetek el innen és Petőfi Sándor Én című versét szavalta el.

A Cipszerek és a reformáció – kiállítás a szepességi szászokról című tárlat a Kultúrkúria patak menti kerítésén volt látható, amiből megtudhattuk, hogy a cipszerek a szepességi szászok, akik a tatárjárás után, a XIII. században telepedtek meg a Hernád és a Poprád folyó között, főbb városaik Lőcse, Késmárk és Szepesváralja. A tárlaton a Genersich család története is kibontakozott azon látogatók előtt, akik augusztus 4-ig megtekintették.

A tervek szerint szeptember második felében ismét kifüggesztik a plakátokat a Kultúrkúriában, lehetőséget adva a környékbeli iskolásoknak, hogy közelebbről megismerhessék a Felvidék e szeletét.

zsz

Forrás: Budai Polgár, a II. Kerületi Önkormányzat lapja

Foto: ĽF

Foto: Budai Polgár

Budapest XVI. kerületben élő szlovákok utazása Nyugat-Magyarországra

Augusztus első hétvégéjének szombatján kora reggel Cinkotáról indultunk el a másfél éve tervezett útra. Örültünk, hogy hosszú kihagyás után végre ismét találkozhattunk egymással. Ez a kirándulás eredetileg a tavaly programunkban szerepelt, de a COVID-19 járvány miatt 2020-ban nem tudtunk utazni.

Első megállónk a martonvásári Brunszvik Kastélyban volt, ahol a Beethoven kiállítást néztük meg. Lebilincselő volt hallgatni az idegenvezető előadását a Brunszvik család életéről és a zene iránti szeretetéről. Beethoven többször vendégeskedett ebben a főúri kastélyban, mint a Brunszvik-lányok zongoratanára. A zeneszerző martonvásári tartózkodása idején játszott a kiállított hangszereken. Itt írta az Appassionata című művét. Gyengéd szálak fűzték Brunszvik Jozefinhez. A kastélyban jelenleg mezőgazdasági kutatóintézet működik.

Élményekkel gazdagon utaztunk tovább Csornára, ahol a helyi premontrei kolostort kerestük fel. A Szent Norbert által a franciaországi Prémontrében 1221-ben alapított szerzetesrend az idén ünnepli fennállásának 900 évfordulóját. A szerzeteseket II. István király hívta be Magyarországra 1130-ban, akik 1180-ban telepedtek le Csornán. Mai utódaik vezettek végig bennünket az igényesen felújított templomban és kolostorban. A kegytárgyakat és a ruházatukat bemutató tárlat segítségével megismerkedtünk a fehér csuhás barátok életével, a szigorú regulájukkal. Érdekes ismeretekkel gazdagodtunk a rend történetéről és a II. világháború utáni üldöztetésükről. Azt is megtudtuk, hogy az évforduló alkalmából a Magyar Nemzeti Múzeumban a premontrei és pálos rend történetét bemutató kiállítást rendeznek és ehhez a kolostor könyvtárából értékes könyveket adtak kölcsön. Ez a kiállítás augusztus és szeptember hónapokban lesz megtekinthető Budapesten. A kolostor új látogatóközpontjában emléktárgyakat és a szerzetesek borát is vásárolhattuk.

Egy korábbi kirándulás alkalmával már jártunk a Kassa melletti Jászóban (Jasov) található, éppen akkor felújítás alatt álló templomukban és kolostorukban. Ekkor született meg bennünk a csornai rendház és templom meglátogatásának gondolata.

Csornáról tovább utaztunk Lébénybe, ahol Magyarország legrégebbi, a XIII. században épült árpádkori Szent Jakab templomát kerestük fel. A csodálatos ősi falak között lenyűgözött bennünket a középkor építészete. A településen a Mária zarándokút is áthalad.

Összegezve elmondható, hogy egy jól sikerült utazáson vettünk részt. Feltöltődve, élményekkel gazdagodva térünk haza. A kiránduláson készült képek szemléltetik az átélt felejthetetlen pillanatokat.

Budapest XVI. kerületi Önkormányzatának köszönjük az utazás megvalósításához nyújtott pályázati támogatást.

Szabó Zsuzsanna
Budapest XVI. kerülete
Szlovák Önkormányzatának elnöke

Foto: Sz. Zs.

Töredékek a pesterzsébeti szlovákok múltjából

A covid-járvány miatt elrendelt korlátozások feloldását követően a Pesterzsébeti Szlovák Önkormányzat is hozzálátott a kényszerből befagyasztott idei munkaterve megvalósításához. Az elhalasztott rendezvények egyike volt a piliscsabai Kochnyák István előadása, aki műkedvelő alapon családfakutatással foglalkozik. A Csili Művelődési Központban június végén megtartott előadásában a soroksári Gubacsi-pusztán a XIX. század végén létesített Erzsébetfalvát, a későbbi Pestszenterzsébetet benépesítő lakosság szlovák gyökereit tárta fel a hallgatóság előtt.

Elöljáróban az adatgyűjtéssel összefüggő nehézségekről beszélt. A legnagyobb gondot az jelentette, hogy a levéltárakban nagyon kevés, kimondottan a szlovákokra vonatkozó dokumentumot talált. A különböző születési, keresztelési, házasságkötési és halotti anyakönyvek, valamint egyházi, polgári, katonai és más jellegű összeírások, illetve a nemzetiségi önkormányzat jelenlegi és egykori képviselőinek a visszaemlékezései alapján igyekezett pótolni ezt a hiányt.

Pesterzsébet helytörténetében szoros szálak fedezhetők fel az idetelepült szlovákok – vagy ahogyan a XIX. században nevezték őket – a tótok sorsával. Grassalkovich Antal gróf egykori gubacspusztai birtokát 1870-ben felparcellázták. Közel 200 ember vásárolt itt telket és épített rá házat. Így jutottak otthonhoz a környék gyáraiban dolgozó takarékosabb munkások, akik a jobb megélhetés reményében a Magyar Királyság és a Monarchia szegényebb területeiről vándoroltak ide. A korabeli dokumentumok a betelepülők származási helyeként legtöbbször Észak-Magyarországot, a Bánátot és a Vajdaságot, az ország határain kívüli területekből pedig Morvaországot, Csehországot, Sziléziát, Galíciát és Ruténföldet jelölik meg. Kochnyák István a fellelt levéltári dokumentumok alapján egy statisztikai térképet is összeállított, amelyen feltüntette az 1869-1900 közötti időszakban betelepült lakosok származási helyét és körülbelüli létszámát. A térkép szerint a Magyar Királyság területéről érkezettek származási helye többnyire Trencsén, Nyitra, Szepes és Sáros vármegye volt.

Az erzsébetfalvai anyakönyvben az 1873. április 13.-án született Krizsán Katalin volt az elsőként bejegyzett tót gyermek, akinek a szülei Krizsán András tejárus és Zsalizsák Julianna háztartásbeli voltak. Az első házasságot 1879. október 4-én a nyitra-megyei Koritnóból (Korytné) ide települt Csernyánszky Pál kovács és a fejár-megyei Adonyból elszármazott Takács Jozefa özvegyasszony kötötte. Az első szlovák elhalálozásra utaló bejegyzésre 1892. május 2-án került sor. Az elhunyt a pozsony-megyei Nagyszombatról (Trnava) származó, 66 éves Sztatecsnyi József özvegyember volt.

A német, cseh, morva és szlovák területekről az 1880 és 1910 közötti időszakban volt a legerőteljesebb a bevándorlás. Ekkor már iparosok és szakmunkások érkeztek, például Mrovcsák János csizmadia, a szepességi Belából (Spišská Belá), Borak János szabó, az árva-megyei Hrustinból (Hruštín), Dvorzsák Ignác gépész ugyancsak az árva-megyei Jablonkából Páleník János géplakatos a gömör-megyei Kokavából (Kokava nad Rimavicou), Adamecz Pál bőrgyári munkás a nyitra-megyei Kopcsányból (Kopčany). De nem csak a felső-magyarországi, hanem a dél-alföldi szlovák települések lakóit is vonzották a rohamosan fejlődő főváros kínálta kereseti lehetőségek. Valószínűleg Ruzsicska Pál kőműves volt az első Békéscsabáról Erzsébetfalvára áttelepülő szlovák ember.

A sok betelepülőnek munkát kellett biztosítani, ezért a XX. század kezdetén egyre több nagy – főleg textil, vegyészeti és fafeldolgozó – gyár létesült a településen. Az erzsébetfalvaiaknak a közelben működő csepeli Weiss Manfréd Acél-és Fémművek, a soroksári-úti Fegyver- és Gépgyár, valamint a kispesti és a pestlőrinci textilgyárak kínáltak kenyérkereseti lehetőséget.

A helyi közösségi élet kialakulását az a körülmény nehezítette, hogy a betelepült szlovákok különböző vallásúak voltak és más-más területről érkeztek. A kutató nem találkozott olyan dokumentummal, amely szlovák vagy tót egyesület megalakulásáról, vagy működéséről tenne említést.

Kochnyák István az 1920-as évektől a Pestszenterzsébeti Állami Kossuth Lajos Gimnázium és a Polgári Iskola évzáró dokumentumait is átnézte. Azt vizsgálta, hogy amennyiben ezekben az iratokban szerepelnek a végzős diákok nyelvismeretére vonatkozó adatok, hány szlovák ajkú diák tanulhatott ezekben az iskolákban. Így bukkant rá például a végzős Melis József nevére, aki 1923-ban a gimnázium 7. osztályának volt a tanulója és az ifjúsági sportkörben viselt tisztséget. Tót nyelvismeretet tüntettek fel Dobronszky László 1. osztályos, Plachy János 2. osztályos, Hornyicsek István 3. osztályos és Polacsek László 4. osztályos diák neve mellett. A Polgári Fiúiskola diákjai közül 1926-ban Drobni Péter, Csrepka János, Zatykó László, Gyurcsek István és Wittek László tanulók beszélték a tót nyelvet.

Az 1930-as évek elején felerősödött a névmagyarosítási kötelezettség. Állami és közigazgatási hivatalokban, állami vállalatoknál csak magyar családnévvel lehetett munkát vállalni. A pesterzsébeti tótokat, németeket, szerbeket és zsidókat is utolérte ennek a követelménynek a hatása. Megélhetésük érdekében ezért számosan magyarosították a nevüket. Így vált a szepességi Késmárkról származó Vojácsek Sándorból (1910-1967) Várszegi Sándor és a Kiskőrösről Pesterzsébetre költözött Zsostyák családfő vezetéknevéből Zoltán.

Mivel a személyiségi jogok védelme miatt nem lehet hozzájutni a helyi lakosok hivatalosan nyilvántartott adataihoz, ezért Kochnyák István a még kutatható egyházi és polgári halálozási anyakönyvekből próbálta felderíteni az Erzsébetfalvára a XX. században betelepült szlovák származású személyeket, akik között a mai Magyarország szlovákok által lakott területekről elvándoroltakat is felfedezett. Példaként említette a békés-megyei Medgyesegyházán született Vrbovszky Jánost (1897-1966), a salgótarjáni Vrbovszky Mihályt (1897-1970), a komárom-megyei Héregről elszármazott Oszusek Máriát (1890-1968), a komárom-megyei Tokodon született Jancsik Ferencet (1888-1968) és a békés-megyei Tótkomlósról elvándorolt Karkus Mihályt (1887-1970).

A jelenleg Pesterzsébeten élő szlovák származású személyekről kevés információ áll rendelkezésre. Néhány esetben megállapítható, hogy többen Békés megyéből és a Budapest-környéki szlovák településekről kerültek ide.

Benyo Pál